

Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta

Balja Veselinović, Vida

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:581054>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
INTEGRIRANI PREDDIPLOMSKI I DIPLOMSKI PRAVNI STUDIJ
KATEDRA ZA OBITELJSKO PRAVO

Vida Balja Veselinović

**MJERE ZA ZAŠTITU OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI
DJECE**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, studeni 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Vida Balja Veselinović pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Vida Balja Veselinović

Zahvale

Zahvaljujem najprije svojoj mentorici, izv. prof. dr. sc. Barbari Preložnjak, na izdvojenom vremenu, trudu i strpljivosti. Hvala svim nastavnicima Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na pruženom znanju.

Veliko hvala i mojoj obitelji, dečku i prijateljima na podršci tijekom studiranja.

Također, hvala i dragim kliničarima iz Grupe za zaštitu prava pacijenata te svim kolegicama i kolegama koji su pokazali kolegijalni duh i studiranje učinili ljepšim iskustvom.

Sažetak

U radu se obrađuje tema zaštite osobnih prava i dobrobiti djece pomoću mjera koje izriče sud. Nakon uvodnog razmatranja, daje se povijesni pregled razvoja samih mjera, zatim se spominju prava djece i objašnjava se pojam dobrobiti djece, te se konačno obrađuju i mjere koje izriče Centar za socijalnu skrb i sud. Objašnjavaju se neka temeljna načela kod primjene mjera te pretpostavke za njihovo izricanje prilikom navođenja svake mjere zasebno. Zaštita djece koja se postiže primjenom mjera koje se izriču pojašnjava se i nađenim primjerima iz prakse, a stanje izrečenih mjera u trogodišnjem razdoblju daje se obradom statističkih podataka.

Ključne riječi: zaštita djece, povijesni pregled, dobrobit djece, temeljna načela, pretpostavke, praktični primjeri, statistika

MEASURES FOR THE PROTECTION OF PERSONAL RIGHTS AND THE WELFARE OF CHILDREN

Abstract

This paper presents the subject of protection of personal rights and welfare of children through measures which are imposed by the court. After an introduction to the subject, there is a historical overview of development of measures, followed by explanation of children rights and welfare, and in the end there is a chapter which gives insight to the measures imposed by the court and by the Social Welfare Center. Some of the basic principles for enforcement of measures are explained, as well as presumptions for its pronouncement which is explained individually for. Protection of children which is accomplished by enforcing each measure is observable through practical examples, and the state of pronounced measures in the last three years is received through statistical data processing.

Keywords: protection of children, historical overview, welfare of children, basic principles, presumptions, practical examples, statistical data

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	POVIJESNI RAZVOJ MJERA ZA ZAŠTITU OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI DJETETA.....	2
3.	PRAVA DJECE I NJIHOVA ZAŠTITA.....	13
3.1.	Značaj dobrobiti djece.....	18
4.	OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI DJECE.....	20
4.1.	Mjere u nadležnosti centra za socijalnu skrb.....	25
4.1.1.	Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.....	25
4.1.2.	Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.....	26
4.1.3.	Stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu.....	27
4.1.4.	Intenzivna stručna pomoć i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.....	28
4.2.	Mjere u nadležnosti suda.....	30
4.2.1.	Privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.....	31
4.2.2.	Zabrana približavanja djetetu.....	33
4.2.3.	Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.....	34
4.2.4.	Povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.....	37
4.2.5.	Lišenje roditeljske skrbi.....	38
4.3.	Mjere za zaštitu imovinskih prava i interesa djeteta.....	41
5.	ZAKLJUČAK.....	42
6.	LITERATURA.....	45

1. UVOD

Tema ovog rada su mjere koje izriče sud za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta. Naime, u današnjem društvu roditelji su prvenstveno odgovorni za odgoj, brigu i skrb oko djeteta te stoga imaju određena prava, dužnosti i odgovornosti koje moraju ispuniti u slučaju da imaju dijete. Hrvatski sustav posvećuje veliku pažnju ka zaštiti djeteta i njegovoj dobrobiti pa, u skladu s time, regulira i slučajeve kada su djeca zanemarena od strane roditelja ili je njihova roditeljska skrb neadekvatna. Tada se dopušta intervencija države, odnosno centra za socijalnu skrb ili suda u odnose roditelja i djece. Stoga razlikujemo dvije vrste mjera koje se mogu izreći, a to su kako one blaže, preventivnog karaktera koje izriče centar za socijalnu skrb, tako i one teže, represivne mjere koje određuje sud. Upravo potonje su tema ovog rada. Tek ako se zaštita prava i dobrobiti djeteta ne može postići mjerama koje izriče centar za socijalnu skrb, mogu se sudu predložiti teže mjere ograničavanja prava roditelja na skrb o svojoj djeci, primjerice mjera izdvajanje djeteta iz obitelji, ako je to u interesu zaštite prava i dobrobiti djece. Dakle, prvenstvena je dužnost roditelja koji brinu o djetetu da ga štite, a podredno se javlja mogućnost države da poduzme određene mjere kako bi se ostvarila zaštita djeteta.

Glavni propis na području Republike Hrvatske koji uređuje ovo područje jest Obiteljski zakon. U tom zakonu navedene su pretpostavke koje se moraju ispuniti za određivanje ovih mjera, postupak oko određivanja mjera, samo trajanje mjera te prava i dužnosti roditelja i djeteta tijekom trajanja mjera i po prestanku mjera. Uz pojedine cjeline u radu navedene su odgovarajuće odredbe Obiteljskog zakona koje uređuju određeno područje.

Ovaj rad je strukturiran tako da se na samom početku, nakon kratkog povijesnog pregleda razvoja mjera u Republici Hrvatskoj, obrađuje tema prava djece, te važnost zaštite djece, kao najranjivije skupine u društvu. Upravo zato što ponekad roditelji, na kojima je prvenstvena odgovornost zaštite djeteta, ne ispunjavaju svoje dužnosti prema djetetu kako bi trebali, potrebna je sudska zaštita djeteta. U daljnjem tijeku rada navedene su pojedine mjere koje može odrediti sud, a koje se izriču prema roditeljima (osim jedne, koja se izriče prema djetetu). Prilikom određivanja mjera poštivat će se tzv. načelo razmjernosti što znači da će se odrediti ona mjera koja najmanje ograničava roditelje u ostvarivanju roditeljske skrbi, ako je njome moguće postići zaštitu djeteta. Nekim mjerama je određeno i najduže trajanje mjere pa se nakon proteka tog vremena ponovno uspostavlja zajednica

roditelja i djece. Svrha je da se, uz stručnu pomoć mjera koje bi trebale dati rezultate, ponovno uspostavi prirodna ravnoteža u obiteljskopравnim odnosima. Upravo je funkcionalna obitelj zajednica u kojoj dijete može najbolje razviti svoj potencijal pa su stoga mjere koje ograničavaju život u obitelji i roditeljsku skrb nužne samo kada je narušena roditeljska briga i skrb za dijete, dakle kada je došlo do povrede prava, obveza i odgovornosti koje roditelji imaju prema djetetu.

2. POVIJESNI RAZVOJ MJERA ZA ZAŠTITU OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI DJETETA

U ranim fazama razvoja pravnog uređenja odnosa roditelja i djece ozakonjen je patrijarhalni sustav u kojem je vlast starješine porodice nad podređenim osobama u prvo vrijeme bila gotovo neograničena.¹ Sve ovlasti i prava oca prema djeci obuhvaćena su terminom očinska vlast.² Krajem 19. stoljeća u pravnu terminologiju ulazi pojam roditeljske vlasti (Njemački građanski zakonik, 1986.), što je nagovještaj majke kao drugog roditelja i nešto bolje zaštite interesa djece.³ Tijekom 20. stoljeća u pravnom uređenju odnosa roditelja i djece uslijedile su značajne promjene.⁴ Zakonske odredbe o pojmu i sadržaju roditeljskog prava (uveden je pojam roditeljskog prava kao zakonski termin za sustav prava i dužnosti koji po obiteljskom pravu postoji između roditelja i djece) pokazuju da se obvezuje roditelje da štite osobne i imovinske interese svoje djece.⁵

Glede pravnog uređenja odnosa roditelja i djece u hrvatskoj pravnoj povijesti, podaci o tom uređenju su vrlo oskudni za razdoblje koje prethodi uvođenju austrijskog Općeg građanskog zakonika (u daljnjem tekstu: OGZ) u Hrvatsku (i Ugarsku) 1852. godine.⁶ Čini se da su izvori prava za imovinskopравne odnose bolje istraženi od drugih pravnih sadržaja, a za obiteljsko pravo postoji podatak da je statutarno pravo istarskih i dalmatinskih gradova, uz nebitne izmjene, preuzelo pojam i sadržaj očinske vlasti iz Justinijanova prava.⁷ U dijelovima Hrvatske koji su bili uključeni u austrijski dio Austro-Ugarske Monarhije (područje Dalmacije

¹ M. Alinčić; A. Bakarić-Abramović; D. Hrabar; N. Hlača, Obiteljsko pravo, Zagreb, 1994., str. 142.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid., str. 143.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., str. 143. – 144.

i dijela Istre) vrijedile su odredbe noveliranog OGZ.⁸ Donesene su tri novele, od kojih su za obiteljsko pravo važne prva (iz 1914.) i treća (iz 1916.).⁹ Prvom novelom su uvedene mjere zaštite djece i to protiv oca koji zlorabi vlast ili ne ispunjava dužnosti roditelja (npr. ograničenje oca prema režimu koji vrijedi za tutora).¹⁰ Novelirani OGZ primjenjivao se u tzv. austrijskoj polovini carevine, što znači da su u Hrvatskoj bez Dalmacije i dijela Istre, za odnose roditelja i djece vrijedile izvorne odredbe nerevidiranog i noveliranog OGZ.¹¹ Takvo pravno stanje potrajalo je do novog razdoblja nakon Drugog svjetskog rata.¹² Nakon što je Hrvatska postala jednom od šest federalnih republika u okviru FNRJ (1945.) počelo je razdoblje donošenja novih pravnih izvora za pravno uređenje obiteljskih odnosa.¹³ To su u prvo vrijeme savezni zakoni jer federalne jedinice nisu imale zakonodavne ovlasti da samostalno oblikuju republički pravni poredak.¹⁴ Temelji za novo pravno uređenje obiteljskih odnosa postavljeni su u Ustavu FNRJ (1946.) iz čijih su odredaba proizlazili načelni zahtjevi za daljnju regulaciju odnosa roditelja i djece.¹⁵ Donesen je i Osnovni zakon o odnosima roditelja i djece (u daljnjem tekstu: OZORD) u prosincu 1947. godine koji je, uz poneku kasniju izmjenu odnosno dopunu, ostao na snazi do kraja 1971. kao savezni, a potom još neko vrijeme kao republički zakon.¹⁶ U sadržajnom pogledu OZORD je značajan po tome što je u pravni poredak uveo nove pravne pojmove (npr. roditeljsko pravo umjesto očinske ili roditeljske vlasti) i promjenu sustava vrijednosti u pravnom uređenju odnosa roditelja i djece.¹⁷ Kada su u povodu ustavne reforme (1971. – 1974.) u SFRJ prestali vrijediti savezni zakoni, u Hrvatskoj je OZORD preuzet i ostavljen na snazi kao republički zakon do 1978. godine.¹⁸ U okviru svoje zakonodavne nadležnosti Hrvatska je samostalno uredila sve obiteljske odnose Zakonom o braku i porodičnim odnosima (u daljnjem tekstu: ZBPO), ali je zbog svojstva federalne jedinice u sastavu SFRJ bila obvezna uvažiti ustavne norme o braku i obitelji.¹⁹ Odredbama ZBPO, u usporedbi s OZORD, u cijelosti je zadržan institut roditeljskog prava, ali su u sadržajnom pogledu propisane mnoge nove pojedinosti.²⁰ Dopune se odnose na

⁸ Ibid., str. 144.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., str. 145.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., str. 146.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid., str. 147.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

pravila o izvršavanju roditeljskog prava i na regulaciju mjera iz nadležnosti organa starateljstva koje su dobile preventivnu namjenu radi pomoći roditeljima u odgoju djece.²¹

U skladu s OZORD-om daje se organu starateljstva dužnost da intervenira potrebnim mjerama kako bi interesi i prava djece pod roditeljskim staranjem bili zaštićeni.²² Kao prva mjera koju normira OZORD u cilju zaštite ličnosti djeteta je izražena kroz mogućnost organa starateljstva da oduzme dijete od roditelja, ukoliko su oni zapustili njegovo podizanje i da ga povjeri na čuvanje i odgoj nekoj drugoj osobi ili ustanovi.²³ Kao daljnju mjeru koju predviđa OZORD organ starateljstva može po prijedlogu roditelja ili na vlastitu inicijativu, bez obzira da li su roditelji suglasni ili se tome izričito protive, uputiti dijete, zbog njegovih rdjavih sklonosti, u neku ustanovu ili zavod za odgoj ili popravljjanje.²⁴ Mjera koju može izreći sud ako roditelj zlorabljuje roditeljsko pravo ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti jest lišenje roditeljskog prava.²⁵

Nacrt zakona o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske preuzeo je, uz manja redakcijska poboljšanja, mjere koje može izreći sud i organ starateljstva za zaštitu ličnosti i imovine maloljetnika pod roditeljskim staranjem.²⁶ Ovlaštenja organa starateljstva dopunjena su sa dvije nove mjere koje imaju uglavnom preventivno značenje.²⁷ Organ starateljstva može, ako to zahtijevaju interesi djeteta, upozoriti roditelje na njihove nedostatke u odgoju i pomoći im (sa savjetima) da dijete ispravno odgoje.²⁸ Ako je potrebno može ih uputiti i stručnoj ustanovi (savjetovalištu) koja će im dati potrebne savjete i pomoć.²⁹ Organ starateljstva može, ako to zahtijevaju opravdani interesi djeteta, odrediti stalan nadzor nad izvršavanjem roditeljskog prava (u pogledu sve djece ili u pogledu pojedinog djeteta).³⁰

Zakon o braku i porodičnim odnosima vrijedio je od 1979. godine do 1999. godine kada stupa na snagu ObZ.³¹ Prema tadašnjem zakonodavstvu, za zaštitu interesa djece nadležni su: CZSS, sud i državni odvjetnik.³² Prije odredaba o pojedinim oblicima intervencije u odnose roditelja

²¹ Ibid.

²² Mira Alinčić; Ana Bakarić-Mihanović, Porodično pravo, Zagreb, 1978., str. 284.

²³ Ibid., str. 285.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid., str. 286.

²⁶ Ibid., str. 287.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ <https://informator.hr/zakoni/315344>, 9. lipnja 2022.

³² M. Alinčić; A. Bakarić-Abramović; D. Hrabar; N. Hlača, Obiteljsko pravo, Zagreb, 1994., str. 233.

i djece, ZBPO općenito propisuje je CZSS dužan poduzimati potrebne mjere radi zaštite osobnih i imovinskih prava i interesa djece (čl. 85., st. 1.).³³ Time je izraženo pravilo o zaštiti interesa djece po službenoj dužnosti, dakle bez inicijative ili zahtjeva zainteresiranih odnosno ovlaštenih osoba.³⁴ Zakonski izraz „potrebne mjere“ može se odnositi na ovlasti centra regulirane u čl. 86. do 90. ZBPO, ali i na neke druge oblike intervencija u odnose roditelja i djece.³⁵ Kad za to postoje potrebne zakonske pretpostavke u obzir dolazi izravna primjena odredaba o lišenju roditeljskog prava, o produženju roditeljskog prava, o donošenju nove odluke o povjeravanju djece na čuvanje i odgoj, o stavljanju djeteta pod skrbištvo, a radi zaštite imovinskih interesa djece CZSS može uskratiti roditeljima odobrenje za otuđenje ili opterećenje dječje imovine.³⁶ U skladu s time, i druge ovlasti koje pripadaju organu starateljstva služe zaštiti dviju osnovnih skupina interesa djece (osobnih i imovinskih).³⁷

Bitno je napomenuti da je upravo tim zakonom uvedena mjera stalnog nadzora nad izvršavanjem roditeljskog prava, koja je uz mjeru upozoravanja roditeljima na nedostatke u odgoju bila opisana kao mjere pretežno preventivnog karaktera, koje imaju za cilj osposobljavanje roditelja za pravilno vršenje roditeljske dužnosti.³⁸ Obje ove mjere su predstavljale novinu u obiteljskom zakonodavstvu.³⁹ Uz ove dvije mjere koje su imale preventivni karakter, ZBPO je definirao i dvije mjere koje su postojale i u ranijem obiteljskom zakonodavstvu, a pretpostavljale su značajnije ograničenje roditeljskog prava bilo kroz „oduzimanje djeteta roditeljima koji u većoj mjeri zapuste podizanje djeteta ili zanemare njegov odgoj“ ili „upućivanje djeteta u odgojnu ustanovu“.⁴⁰

Sve mjere koje su namijenjene zaštiti osobnih prava i interesa djece regulirane su redosljedom koji upućuje na postupnost intervencija u odnosu roditelja i djece.⁴¹ Od ukupno četiri, prve dvije imaju pretežno preventivan karakter.⁴²

- a) Upozorenje roditeljima na nedostatke u odgoju djece prva je i najblaža mjera koja dolazi u obzir radi zaštite osobnog interesa djeteta.⁴³ Tekst čl. 86. glasi: „Ako to

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ajduković, M., Laklija, M., „Doživljaj poteškoća u radu voditelja mjera stručne pomoći roditeljima u nadležnosti centara za socijalnu skrb“, Kriminologija i socijalna integracija Vol. 22 Br. 1. Zagreb 2014., str. 49.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Alinčić, Bakarić-Abramović, Hrabar, Hlača, op.cit. (bilj. 32), str. 234.

⁴² Ibid.

zahtijevaju opravdani interesi djeteta, organ starateljstva upozorit će roditelje na nedostatke u odgoju i pomoći im kako da dijete ispravno odgajaju, a može ih uputiti da se sami, ili s djetetom obrate savjetovalištu ili drugoj ustanovi koja im može dati potrebni savjet.⁴⁴ Vidljivo je da se mjera sastoji ne samo u ovlasti da upozori roditelje na nedostatke u odgoju njihova djeteta (npr. izostanci djeteta iz škole, agresivno ponašanje djeteta, apatija i sl.), već i dužnosti pomaganja roditeljima da dijete ispravno odgajaju.⁴⁵ U centrima za socijalnu skrb u kojima djeluje tim stručnjaka, pomoć i savjet roditeljima daje se u centru.⁴⁶ Sve je veća svijest roditelja o činjenica da su im za odgoj i uspješno podizanje djeteta potrebna određena znanja iz pedagoško-psiholoških i medicinskih znanosti.⁴⁷

- b) Određivanje stalnog nadzora nad izvršavanjem roditeljskog prava također služi preventivnoj zaštiti (uglavnom) osobnih interesa djeteta, a u odnosu na prethodnu mjeru, omogućava nešto intenzivniji utjecaj na ponašanje roditelja.⁴⁸ Tako je moguće odrediti stalan nadzor nad izvršavanjem roditeljskog prava za svu djecu ili pojedino dijete, a pretpostavka je da to zahtijevaju opravdani interesi djece.⁴⁹ Prema potrebama slučaja, nadzire se izvršavanje ili samo pojedinog sadržaja roditeljskog prava (npr. čuvanje, skrb za školovanje djeteta ili zastupanje) ili roditeljskog prava u cjelini (svih sadržaja istovremeno, pa tako i upravljanje dječjom imovinom ili uzdržavanje djeteta).⁵⁰ Trajanje stalnog nadzora nije propisano, pa ga centar određuje od slučaja do slučaja, ovisno o prirodi slučaja.⁵¹ ZBPO određuje da centar za vrijeme stalnog nadzora savjetom i na drugi način pomaže roditeljima u izvršavanju roditeljskog prava.⁵² Stoga se trajanje te mjere može najprije izreći na ograničeno vrijeme, primjerice tri ili šest mjeseci, a za slučaj da roditelji ne surađuju ili odbiju primjenjivati savjete, trajanje stalnog nadzora može se produžiti ili zamijeniti nekom težom mjerom.⁵³ Način provedbe ove mjere također nije propisan.⁵⁴ To centru omogućuje da po svom izboru i prema raspoloživim kadrovima odredi oblik kontrole

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid., str. 234.-235.

⁴⁵ Ibid., str. 234.

⁴⁶ Ibid., str. 235.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

nad postupcima roditelja.⁵⁵ U obzir dolazi obvezivanje roditelja da redovito dolaze u centar, obilazak roditelja u stanu ili na radnom mjestu, određivanje osobe (suradnika) iz ili izvan centra koji će nadzirati izvršavanje roditeljskog prava, obvezivanje roditelja da posjećuju predavanja namijenjena pomoći i osposobljavanju roditelj u odgoju djece (npr. u školi za roditelje, savjetovalištim za odgoj u tzv. školama za život i dr.).⁵⁶

Uz dobru suradnju roditelja i stručnu pomoć CZSS-a primjena preventivnih mjera može spriječiti ugrožavanje dječjih interesa.⁵⁷ Izricanje preventivnih mjera nesumnjivo je bolje od intervencija koje postaju neizbježne kad interesi djeteta ozbiljno stradaju i kad roditelje treba radikalnije ograničavati u njihovom pravu na podizanje djece.⁵⁸ Postupnost u određivanju mjera višestruko je korisna, ali nije obvezatna ako se zaštita djece ne može postići bez radikalnije intervencije u odnose roditelja i djece.⁵⁹ Upravo daljnje dvije mjere znatnije ograničavaju roditeljsko pravo jer sprečavaju roditelju u čuvanju i odgoju djece.⁶⁰

- c) Oduzimanje prava na čuvanje i odgoj djeteta je mjera koja se primjenjuje kada roditelji u većoj mjeri zapuste podizanje djeteta ili zanemare njegov odgoj ili ako postoji ozbiljna opasnost za pravilno podizanje djeteta.⁶¹ Prve dvije okolnosti su propusti ili postupci roditelja zbog kojih su neki nepovoljni učinci već nastupili za dijete, pa preventivan rad s roditeljima ne bi više bio dostatan.⁶² Potpuno je irelevantno zbog kojih je uzroka na strani roditelja došlo do ugrožavanja djetetovih interesa (zbog bolesti, gubitka posla, nesreće ili pak zbog neodgovornosti roditelja, alkoholizma, neuredna života i sl.).⁶³ Smatrat će se da su roditelji u većoj mjeri zapustili podizanje djeteta ako, primjerice, nisu djetetu osigurali prehranu, nisu se brinuli za higijenu ili odijevanje djeteta, ako su ga ostavili bolesna bez medicinske pomoći i sl.⁶⁴ O zanemarivanju odgoja radi se, na primjer, ako roditelji ne brane djetetu da skita, prosjači, ako ga ne šalju u školu, ako mu svojim ponašanjem daju loš

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid., str. 236.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

primjer, pa i njega odvlače od učenja u nerad, alkoholizam i sl.⁶⁵ Treća okolnost dodana je prilikom noveliranja ZBPO-a i ima preventivnu namjenu.⁶⁶ Do tada se mjera zvala „oduzimanje djeteta od roditelja“, a u praksi se nije mogla primijeniti ako je dijete već bilo odvojeno od roditelja i trebalo je spriječiti da roditelji samovoljno preuzmu dijete na čuvanje i odgoj.⁶⁷

Trajnije oduzimanje prava na čuvanje i odgoj djeteta ne spada u poželjne oblike obiteljskopravne zaštite djeteta.⁶⁸ Stoga je uputno da CZSS pokuša u suradnji s roditeljima ukloniti uzrok koji ih je naveo na zapuštanje podizanja ili zanemarivanja odgoja djeteta.⁶⁹ S obzirom na činjenicu da primjenom ove mjere roditelji gube pravo čuvanja i odgoja djeteta sastavni dio odluke CZSS-a je rješenje o povjeravanju djeteta na čuvanje i odgoj drugoj osobi ili ustanovi.⁷⁰ Nadalje je bitno napomenuti da, osim prava na čuvanje i odgoj, ovom mjerom ne prestaju ostala prava koja pripadaju roditeljima niti njihove dužnosti prema djetetu (čl. 88., st. 2.).⁷¹ Dakle, izvršavanje nekih sadržaja roditeljskog prava (uzdržavanje, zastupanje i upravljanje djetetovom imovinom) ostaje obvezom roditelja.⁷² Ako ne utječe nepovoljno na dijete, u obzir dolazi i održavanje osobnih odnosa djeteta s roditeljima kojima je oduzeto pravo čuvanja i odgoja.⁷³ Iako nije posebno regulirano, razumijeva se pravo roditelja da traže povrat, predaju djeteta na čuvanje i odgoj kad svojim ponašanjem pokažu da sposobni i spremni preuzeti odgovornost za podizanje djeteta.⁷⁴ Prikladno bi bilo da u početku CZSS nadzire izvršavanje roditeljskog prava, posebno čuvanje i odgoj djeteta da spriječi ponavljanje loših postupaka roditelja prema djetetu.⁷⁵

- d) Upućivanje djeteta u odgojnu ustanovu je mjera koju određuje CZSS, a po Krivičnom zakonu Hrvatske, istu i još neke druge odgojne mjere određuje sud u krivičnom postupku protiv maloljetnih počinitelja kaznenih djela.⁷⁶ Za razliku od prethodne mjere za primjenu ove mjere određena je pretpostavka na strani djeteta, a ne na strani

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid., str. 237.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

roditelja.⁷⁷ Tako čl. 89. ZBPO-a propisuje da centar može sam ili na prijedlog roditelja odnosno skrbnika ili druge osobe kojoj je dijete povjereno na čuvanje i odgoj ili državnog odvjetnika uputiti dijete, kod kojeg je došlo do poremećaja u ponašanju, u odgojnu ustanovu, ako odgoj i preodgoj nije moguće postići u obitelji djeteta ili drugoj obitelji.⁷⁸ Dakle, norma govori o djetetu kod kojeg je došlo do poremećaja u ponašanju (bez obzira na to je li neuspjeh u odgoju rezultat promašaja, neznanja i lošeg uzora roditelja ili oni uza sva nastojanja i umijeće ne mogu utjecati na ponašanje djeteta).⁷⁹ Može se raditi o djetetu koje je teško odgojivo, afektivno oštećeno, sklono nasilju i delikvenciji, koje ne podnosi red i disciplinu itd.⁸⁰ Odluku o upućivanju djeteta u odgojnu ustanovu centar je ovlašten donijeti i bez prijedloga, po službenoj dužnosti, pa je irelevantno jesu li roditelji djeteta s tim suglasni ili se protive.⁸¹ Kao što je navedeno, zakonska je pretpostavka izricanja ove mjere da odgoj i preodgoj djeteta nije moguće postići u obitelji djeteta ili u drugoj obitelji.⁸² Do te ocjene centar dolazi na osnovi objektivnih pokazatelja (npr. prethodni bezuspješni rad s roditeljima djeteta, s obitelji u koju je dijete bilo smješteno, mišljenje stručnjaka o potrebi posebnog tretmana u otklanjanju uzroka poremećaja i sl.).⁸³ Trajanje i učinak ove mjere nisu propisani, stoga će dijete boraviti u odgojnoj ustanovi prema potrebama slučaja, pa i do punoljetnosti.⁸⁴ Njegovo čuvanje i odgoj obavlja odgojna ustanova, pa taj dio sadržaja roditeljskog prava ne izvršavaju roditelji.⁸⁵ Ostala prava i dužnosti iz roditeljskog prava zadržavaju.⁸⁶ Roditelji čak mogu održavati osobne odnose s djetetom ako zbog važnih interesa djeteta nije potrebna zabrana.⁸⁷ S tim u vezi u slovenskoj literaturi obrazložen je opravdani prigovor da propise o upućivanju djeteta u odgojnu ustanovu treba dopuniti u cilju zaštite prava djeteta.⁸⁸ Trebalo bi preciznije odrediti kriterije za izricanje te mjere, njeno trajanje i tijekom

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid., str. 238.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

njene primjene provjeru ima li uvjeta da dijete napusti odgojnu ustanovu.⁸⁹ Postupak pred centrom također treba usavršiti, tj. propisati mogućnost zastupanja maloljetnika, usmenu raspravu i sl.⁹⁰ Prigovori iz pravne teorije usvojeni su u Sloveniji prilikom noveliranja obiteljskog zakonodavstva (1989.) pa je u tom smislu poboljšana odredba o upućivanju djeteta u odgojnu ustanovu.⁹¹

No, sve te primjedbe vrijede zapravo za sve mjere iz nadležnosti CZSS jer se njima utječe na sudbinu djeteta.⁹² U hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu treba de lege ferenda za svaku mjeru propisati trajanje, obvezatnu naknadnu ocjenu njezinih učinaka i saslušanje djeteta koje je sposobno izraziti svoj odnos prema zbivanjima u obitelji i razlozima da se iz nje izdvoji.⁹³ Takve zahtjeve sadrži Konvencija o pravima djeteta, pa su odgovarajuće promjene obiteljskog zakonodavstva prijeko potrebne.⁹⁴

Kada je radi zaštite osobnih prava i interesa djeteta potrebno roditeljsku skrb u cijelosti zamijeniti i nadomjestiti nekim drugim oblikom obiteljskopravne zaštite, primjenjuje se institut lišenja roditeljskog prava.⁹⁵ To je mjera kojom se roditeljima oduzima roditeljsko pravo odlukom suda u izvanparničnom postupku.⁹⁶ Regulirana je odvojeno od odredaba o dužnostima i ovlastima CZSS-a.⁹⁷ Današnja inačica ove mjere je mjera poznata pod nazivom lišenje roditeljske skrbi, kao represivna mjera koju izriče sud za zaštitu osobnih prava i dobrobit djeteta. U nastavku se daje pregled mjere lišenje roditeljskog prava prema ZBPO-u. U skladu s time, roditelja se može lišiti roditeljskog prava samo sudskom odlukom iz razloga i na način predviđen zakonom.⁹⁸ Pretpostavke za izricanje ove mjere su zlouporaba roditeljskog prava ili grubo zanemarivanje izvršavanja roditeljskih dužnosti.⁹⁹ Smatra se da roditelj zlorabi roditeljsko pravo kad njegovi postupci proturječe interesima djece toliko da ugrožavaju njihov psihički i fizički razvoj (primjeri zlostavljanja, okrutnosti i grubosti prema djeci).¹⁰⁰ Grubo zanemarivanje izvršavanja roditeljskih dužnosti postoji kad roditelj ne brine o djetetu, pa ne podmiruje ni njegove osnovne životne potrebe (npr. dijete je potpuno higijenski zapušteno,

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid., str. 238. – 239.

⁹⁴ Ibid., str. 239.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid., str. 240.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

roditelj ne vodi računa o njegovu stanovanju i prehrani, uskraćuje mu uzdržavanje i sl.).¹⁰¹ Dopunom odredbe o lišenju roditeljskog prava (novelirani ZBPO, 1989.) pobliže je propisano što se smatra grubim zanemarivanjem izvršavanja roditeljskog prava.¹⁰² Po novoj odredbi to su sljedeći slučajevi: kad je roditelj napustio dijete, kad je svojim ponašanjem pokazao da se dulje od 6 mjeseci ne brine o djetetu s kojim ne živi ili je potpuno zanemario brigu za osnovne životne potrebe djeteta s kojim živi.¹⁰³ Zakon predviđa da roditelj može biti lišen roditeljskog prava u odnosu na svu djecu ili pojedino dijete.¹⁰⁴ Postupak radi lišenja roditeljskog prava uređen je tako što je za donošenje odluke nadležan općinski sud, a kako se radi o izvanparničnom postupku, odluka se donosi u obliku rješenja.¹⁰⁵ Nadalje, regulirano je da izvanparnični postupak može pokrenuti drugi roditelj ako ima roditeljsko pravo, CZSS ili državni odvjetnik.¹⁰⁶ Sudskom odlukom roditelj se lišava roditeljskog prava na neodređeno vrijeme.¹⁰⁷ Učinci rješenja o lišenju roditeljskog prava nisu posebno određeni, a po prirodi stvari sastoje se u tome da roditelj gubi pravno osnovu za izvršavanje sadržaja prava koje mu više ne pripada.¹⁰⁸ Tako pravni poredak zabranjuje i onemogućava roditelju da čuva i odgaja dijete, brine o njegovu obrazovanju, zastupa ga i upravlja njegovom imovinom.¹⁰⁹ Posebno je, međutim, propisano da se roditelj koji je lišen roditeljskog prava ne oslobađa dužnosti uzdržavanja svoje djece.¹¹⁰ Odlukom suda o lišenju roditeljskog prava nastaju još neke pravne posljedice (primjerice, od roditelja koji je lišen roditeljskog prava ne traži se pristanak za posvojenje njegova djeteta, zatim dijete čiji su roditelji lišeni roditeljskog prava smatra se maloljetnikom bez roditeljske skrbi, pa se obvezatno stavlja pod skrbništvo).¹¹¹ Bitno je napomenuti da se roditeljsko pravo može vratiti roditelju kad prestanu razlozi zbog kojeg je lišen tog prava odlukom suda.¹¹²

ObZ-om iz 1998. godine propisano je da će CZSS poduzeti mjere radi zaštite prava i dobrobiti djeteta, ali i mlađe punoljetne osobe do navršene 21. godine života.¹¹³ CZSS će upozoriti roditelje na pogreške i propuste u skrbi i odgoju djeteta i pomoći im da te pogreške i propuste

¹⁰¹ Ibid., str. 241.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid., str. 242.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ <https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/obiteljski-zakon-1998/clanak-108>, 4. listopada 2022.

uklone, a može ih uputiti u savjetovalište ili školu za roditelje.¹¹⁴ CZSS će odrediti nadzor nad roditeljskom skrbi kad su pogreške i propusti u skrbi o djetetu viševrsni ili učestali ili kad je roditeljima potrebna posebna pomoć u odgoju djeteta.¹¹⁵ Ako roditelj u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta, centar za socijalnu skrb će roditelju oduzeti pravo da živi sa svojim djetetom i odgaja ga, te će dijete povjeriti na čuvanje i odgoj drugoj osobi ili ustanovi.¹¹⁶ Ta mjera će se izreći i roditelju koji nije zaštitio dijete od štetnih postupaka drugih osoba, a posebice članova obiteljske zajednice ili nije oduzeo ništa za zaštitu djeteta.¹¹⁷ Centar za socijalnu skrb može po službenoj dužnosti ili na zahtjev roditelja ili skrbnika uputiti dijete kod kojega je došlo do poremećaja u ponašanju u ustanovu socijalne skrbi na poludnevni ili dnevni boravak, tjedni odnosno dulji smještaj, ako roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati dijete.¹¹⁸ Roditelju koji zlorabi ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava oduzet će se roditeljska skrb odlukom suda u izvanparničnom postupku.¹¹⁹

Novi Obiteljski zakon stupio je na snagu dana 22. srpnja 2003. godine čime je zamijenjen dotadašnji propis koji se primjenjivao od srpnja 1999. godine.¹²⁰ U vezi s obiteljskopравnim mjerama za zaštitu osobnih interesa djeteta može se reći da su, sadržajno, one ostale iste.¹²¹ Bitne se promjene odnose na pitanja nadležnosti te osiguranje efikasnosti postupanja.¹²² Promjene u nadležnosti posljedica su usklađivanja s Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, prema kojoj su upitni svi postupci o kojima se o građanskim pravima odlučuje u upravnom postupku, kakvo je postupanje centra za socijalnu skrb u obiteljskim stvarima.¹²³ Naime, prema novom ObZ-u, sud uvijek odlučuje o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti.¹²⁴ U sudskoj je nadležnosti također i izricanje svih represivnih mjera, dakle oduzimanje prava roditelju da živi sa svojim djetetom i da ga odgaja, povjeravanje djeteta ustanovi za socijalnu skrb na čuvanje i odgoj, dok je mjeru oduzimanja roditeljske skrbi i po ranijem zakonu izricao sud.¹²⁵ Valja reći da tijekom navedena sva tri

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ <https://hrcak.srce.hr/file/47602>, 5. listopada 2022.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

postupka djeteta ima pravo na posebnog skrbnika, koji štiti njegova prava i interese, čime Hrvatska udovoljava zahtjevima Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava iz 1995. godine.¹²⁶ Sud je također u izvanparničnom postupku ovlašten odlučiti o susretima i druženju djeteta s bakom i djedom, odnosno sestrom i bratom te, s druge strane, sud može tim srodnicima izreći i mjeru zabrane približavanja djetetu, a sve s ciljem zaštite dobrobiti djeteta.¹²⁷ Promjene su određene i radi osiguranja brzog djelovanja nadležnih tijela.¹²⁸ Tako je, primjerice, centar za socijalnu skrb dužan odmah, a najkasnije u roku od osam dana od dana saznanja da su oba roditelja odsutna, spriječena ili iz zdravstvenih ili sličnih razloga nesposobna skrbiti o djetetu, a nisu ga povjerali na čuvanje i odgoj osobi koja ispunjava propisane pretpostavke za skrbnika, povjeriti dijete, i bez pristanka roditelja, na čuvanje i odgoj drugoj osobi, domu za djecu ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.¹²⁹

Nakon kratkotrajnog važenja ObZ-a iz 2014. godine, koji je uređivao mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece slično kao danas, vrijedi novi ObZ iz 2015. godine koji uređuje mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece na način opisan u glavnom dijelu rada.

3. PRAVA DJECE I NJIHOVA ZAŠTITA

Djeca predstavljaju najranjiviju skupinu ljudi koja su temelj svakog budućeg društva, a briga roditelja o djeci pravno je formulirana u roditeljskim odgovornostima, dužnostima i pravima. Najveća odgovornost u zaštiti djece, upravo zbog njihove nezrelosti i ovisnosti o odraslima, jest na njihovim roditeljima.¹³⁰

U današnjem obiteljskopravnom uređenju, govorimo o roditeljskoj skrbi kao o pravnom odnosu između roditelja i njegova djeteta, koji se temelji na prirodnom odnosu, brizi, osjećajima, potrebama roditelja da brinu o svojoj djeci i osposobe ih za samostalan život u odrasloj dobi.¹³¹ Ovaj institut se razvijao kroz povijest u različitim etapama, od neograničene očeve vlasti do današnjeg doba kad je naglasak u ovome pravnom odnosu na roditeljskim

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Dubravka Hrabar, Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Zagreb, 2019., str. 158.-159.

¹³¹ Ibid., str. 159.

odgovornostima.¹³² Uređenje obiteljskih odnosa temelji se, među ostalim, i na načelima: uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji, zaštite prava i dobrobiti djeteta, te prvenstvenog prava roditelja da skrbe o svojem djetetu.¹³³ Tako roditeljska skrb predstavlja sustav prava, obveza i odgovornosti roditelja prema vlastitoj djeci, a roditelji su i prema Ustavu Republike Hrvatske odgovorni za razvoj djetetove osobnosti, što znači za ostvarenje svih uvjeta za odrastanje djeteta.¹³⁴ U načelu je pravna okosnica odnosa roditelja i djece postavljena po sustavu međuovisnosti, tj. na jednoj strani su prava koja pravni poredak jamči djeci, a na drugoj se strani pojavljuju roditelji koji osiguravaju da ta prava djeca i ostvare.¹³⁵ Roditeljska skrb kao pravni institut postoji kako bi se djeci omogućilo ostvarivanje njihovih prava, a roditeljima dao pravni legitimitet i pravna osnova prema trećima da skrbe o svom djetetu.¹³⁶ Roditeljska skrb usmjerena je prema zaštiti osobnih i imovinskih interesa djeteta i njegovoj dobrobiti.¹³⁷ Sadržaj roditeljske skrbi čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja u odnosu na pojedine odsječke odrastanja djeteta, njegove imovinske odnose i roditeljsko zastupanje.¹³⁸ Za vrijeme maloljetnosti (djetetom se smatra osoba do stjecanja punoljetnosti) djetetu treba viševrsna i trajna skrb za njegove potrebe.¹³⁹ Obiteljsko pravo te potrebe naziva djetetovim pravima, a po srodnosti se dijele na osobne i imovinske interese.¹⁴⁰ Upravo su osobni interesi kod djeteta više naglašeniji i važniji, jer omogućuju oblikovanje osobnosti djeteta, njegovih navika, usmjeravanje u životu i stvaranje osjećaja odgovornosti prema sebi i drugima, a potreba zaštite imovinskih interesa u životu je rjeđe prisutna stoga što djeca u pravilu i nemaju neku znatniju imovinu koju bi roditelji ugrožavali.¹⁴¹ Dakle, obiteljsko zakonodavstvo poklanja posebnu pažnju zaštiti osobnih interesa djeteta.¹⁴² Već je navedeno da u okviru roditeljske skrbi postoji tzv. odgovornost roditelja.¹⁴³ Odgovoran roditelj uložiti će sva svoja znanja u pravilan odgoj i razvoj djeteta, prilagođavajući svoje mogućnosti potrebama i interesima djeteta.¹⁴⁴ Odgovornost roditelja ima praktično značenje u svakodnevnom životu, no ima i smisao moralne odgovornosti, pa time i izrazito etičku

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid., str. 160.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid., str. 161.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

vrijednost pravnog pojma koji uređuje odnose roditelja i djece.¹⁴⁵ Također, u okviru roditeljske skrbi, za roditelje postoje i njihove dužnosti i prava prema djeci na dvije razine.¹⁴⁶ U prvoj razini prepoznajemo roditeljske dužnosti u međuovisnosti i povezanosti s djetetovim pravima.¹⁴⁷ Naime, zato što su roditelji prije svih drugih odgovorni za dijete, ostvarivanje djetetovih prava ovisit će prvenstveno o njima.¹⁴⁸ Na drugoj razini, prava roditelja postoje kao pravna osnova u odnosu na treće osobe.¹⁴⁹ Na temelju njih roditelji postaju osobe koje su prije svih pozvane skrbiti o svojem djetetu.¹⁵⁰ Skrb o djetetu je njihovo pravo.¹⁵¹ Sustav mjera koje se izriču prema roditeljima kad oni svoju roditeljsku skrb ne ostvaruju u interesu djece, predstavlja dopustivu intervenciju društva u roditeljsku skrb, a pravila su zakonom jasno definirana, da bi se spriječilo neovlašteno ograničavanje roditeljske skrbi.¹⁵²

Karakteristika je današnjeg pravnog uređenja da su sve prisutnije odgovornosti roditelja za valjano podizanje i odgoj djeteta, da se poštuje individualni pristup potrebama djece, da se smanjuju ovlasti roditelja u smislu neograničenog i nekontroliranog raspolaganja djetetom, da su radi zaštite djece propisani načini i pretpostavke intervencije društva u odnose između roditelja i djece, te da se djetetu priznaje pravni subjektivitet u smislu postojanja posebnih djetetovih prava.¹⁵³ Bitno je naglasiti da roditelji u okviru svoje roditeljske skrbi imaju dvojaku funkciju: odgovornost za postizanje djetetove dobrobiti i zaštitu različitih djetetovih prava.¹⁵⁴ S obzirom na ovisnost djece o odraslima, njihovu nezrelost i niz godina ograničenu poslovnu sposobnost, roditeljima je nametnuta dužnost da djetetova prava i interese štite na aktivan način.¹⁵⁵ U prilog tomu da su interesi i dobrobit djeteta iznad instituta roditeljske skrbi govori činjenica da je moguće ograničiti roditelje u ostvarivanju roditeljske skrbi izricanjem neke od mjera za zaštitu interesa i dobrobiti djeteta.¹⁵⁶

U okviru roditeljske skrbi za roditelje postoje i njihove dužnosti kao korelativni pojam djetetovim pravima.¹⁵⁷ Kada ObZ djetetu priznaje neko njegovo pravo, u pravilu na strani

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid., str. 161.-162.

¹⁵³ Dubravka Hrabar et al., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2021., str. 180.

¹⁵⁴ Ibid., str. 183.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid., str. 187.

¹⁵⁷ Ibid., str. 184.

roditelja stavlja dužnost da omogući djetetu i ostvarenje tog prava.¹⁵⁸ Sustav prava djece u hrvatsko je obiteljsko zakonodavstvo unesen ObZ-om 1998. godine kao odgovor na zahtjeve iz Konvencije o pravima djeteta.¹⁵⁹ Glede Konvencije o pravima djeteta, na teorijskoj razini susrećemo se s podjelama na: izvorna prava djeteta, tzv. 4P (prevention, protection, provision, participation), 3S (sigurnost, skrb, sudjelovanje), pozitivna (pravo djeteta na život, pravo na čast i ugled) i negativna kojih je bit u zabrani određenih činjenja ili ponašanja (pravo na zaštitu od uporabe narkotika, pravo na zaštitu od izricanja smrtne kazne).¹⁶⁰ Hrvatska obiteljskoppravna teorija naglašava važnost isticanja pojedinih prava kao djetetovih izvornih (temeljnih) koje ga obilježavaju u njegovoj ovisnoj, ugroženoj i razvojnoj poziciji.¹⁶¹ Izvornim pravima djeteta smatraju se: pravo djeteta na život i zdravlje, pravo da živi sa svojim roditeljima, pravo na odgoj i obrazovanje, pravo na saznanje vlastitog podrijetla, te pravo na tjelesni, duševni i emocionalni razvoj.¹⁶² Za pravnu analizu pogodna je sistematizacija djetetovih prava na osobna (pravo na život, saznanje vlastitog podrijetla, prijavu rođenja, osobno ime, državljanstvo, očuvanje osobnosti, obiteljske odnose, život uz roditelje, privatnost, zaštitu od nasilja i protupravnog odvođenja), društvena (relativnog su značenja i povezana su s različitim slobodama: izražavanje vlastitog mišljenja, sloboda informacija, sloboda misli, savjesti i vjeroispovijedi, slobodno udruživanje i miroljubivo okupljanje, obrazovna (pravo na: pristup sredstvima javnog priopćavanja, školovanje, dostojanstvo u provođenju školske stege), zdravstvena (prava zdravog djeteta i djeteta s posebnim potrebama), socijalna (različita prava i povlastice iz socijalnog osiguranja i socijalne sigurnosti), ekonomska (odnose se na različite zabrane: ekonomskog iskorištavanja, poslova koji su suprotni školovanju, opasni za zdravlje, život, svekoliki razvoj djeteta, kao i mjere socijalne pomoći u hrani, odjeći, stanovanju), kulturna (pripadnost kulturnoj, vjerskoj, etničkoj manjini, pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i rekreaciju, slobodno kulturno i umjetničko izražavanje) i pravosudno-zaštitna prava (kojima se priznaju i štite prava djece u kaznenom postupku, zabranjuje trgovina djecom, prostitucija, pornografija, prava djece u ratu, potiče reintegracija djeteta s obitelji, kontakti s odvojenim roditeljem, uređuje kao iznimka međudržavno posvojenje, te propisuje povremeni nadzor u slučaju mjera prema roditeljima).¹⁶³ U obiteljskom zakonodavstvu normirano je nekoliko prava djeteta: pravo na (skrb za) život i zdravlje, pravo na sigurnost i odgoj, pravo na život s roditeljima, pravo na

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*, str. 180.

¹⁶⁰ *Ibid.*, str. 199. - 200.

¹⁶¹ *Ibid.*, str. 200.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 130), str. 166.-167.

informaciju i pravo na davanje informiranog pristanka, pravo na ostvarivanje osobnih odnosa, pravo na izbor obrazovanja i zanimanja, pravo na zapošljavanje, pravo na izražavane mišljenja, pravo na pokretanje postupka.¹⁶⁴ Pojedina od ovih prava su međusobno povezana, premda imenovana drugačije, a neka prava nisu izrijekom naslovljena, no ipak postoje.¹⁶⁵

Za razliku od brojnih prava djece, dužnosti koje imaju djeca je tek nekoliko. Tako ObZ nameće djetetu dužnost poštovanja svojih roditelja, obavljanja poslova u obiteljskoj zajednici i obzirnosti prema članovima obitelji.¹⁶⁶ Obveza materijalne pomoći djeteta postoji kao dužnost uzdržavanja roditelja od strane samo punoljetne djece.¹⁶⁷ Dužnost je djeteta starijeg od petnaest godina da pridonosi svojem uzdržavanju i obrazovanju, ako je zaposleno i stječe imovinu.¹⁶⁸

Najvažniji i najsveobuhvatniji globalni dokument važan za društveni i pravni položaj djeteta jest Konvencija o pravima djeteta.¹⁶⁹ Taj dokument usvojen je u Ujedinjenim narodima 20. studenog 1989. godine.¹⁷⁰ Kao i svaki drugi međunarodni dokument koji je od strane Republike Hrvatske ratificiran i time postao dio pravnog poretka, i ova Konvencija nadređena je zakonima i drugim propisima.¹⁷¹ Štoviše, snagom svoje hijerarhijske nadređenosti ona obvezuje sudove i upravna tijela na njezinu neposrednu primjenu što je važno s aspekta činjenice da zakoni moraju s njome biti usklađeni.¹⁷² Vrijednosti Konvencije mogu se prepoznati na nekoliko razina.¹⁷³ Ponajprije, različite potrebe djece u svakodnevnom su životu i u iznimnim situacijama dobile pravnu kvalifikaciju prava djece.¹⁷⁴ S obzirom na mnogobrojne i raznovrsne potrebe djece tijekom odrastanja, riječ je o naglašeno velikom broju djetetovih prava.¹⁷⁵ Nadalje, njezina je vrijednost što državama strankama namjenjuje aktivnu ulogu u promicanju djetetovih prava i obvezu njihove zaštite poduzimanjem odgovarajućih mjera.¹⁷⁶ Osim toga, predviđa i svojevrni sustav sankcija, u mjeri koliko je on

¹⁶⁴ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 212.- 213.

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ *Ibid.*, str. 230.-231.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*, str. 196.-197.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ *Ibid.*

moć u međunarodnim odnosima.¹⁷⁷ Stvorila je, naime, zasebno tijelo – Odbor za prava djeteta kojemu države podnose redovita izvješća o stanju prava djece na svom području.¹⁷⁸ Bitno je istaknuti da je Konvencija definirala dijete kao osobu do osamnaeste godine, osim ako se punoljetnost ne stječe ranije po nacionalnom zakonodavstvu.¹⁷⁹ Također, prepoznala je roditelje kao osobe najvažnije u procesu podizanja i razvoja djeteta te je uvela kriterij najboljeg interesa djeteta u postupanju s djetetom.¹⁸⁰

Europskom konvencijom o ostvarivanju dječjih prava¹⁸¹ se posebice štite postupovna prava djeteta, tj. pravo djeteta da u postupcima pred nadležnim tijelima koji se odnose na dijete, odnosno koji ga se tiču, dobije sve relevantne informacije te ima pravo na izražavanje svog mišljenja kao i pravo zahtijevati posebnog zastupnika.¹⁸²

Na nacionalnoj razini, temeljni zakon kojim se štite djeca i uređuju njihova prava jest Obiteljski zakon (u daljnjem tekstu: ObZ)¹⁸³ čijim pravnim normama su uređeni pravni odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece, te su regulirana prava djece i pojam roditeljske skrbi.¹⁸⁴

3.1. Značaj dobrobiti djece

Roditeljske dužnosti i odgovornosti imaju za cilj zaštitu prava djece i to na način da se rukovode dobrobiti djece.

U literaturi se koristi i pojam najbolji interes djeteta kao ključno načelo kad je riječ o djeci i njihovim pravima.¹⁸⁵ Taj izraz Konvencija o pravima djeteta ne definira, već prepušta da se u svakoj pojedinoj situaciji tom pojmu dade sadržaj.¹⁸⁶ Odredbom čl. 3. obvezuje se svakog pojedinca i pravnu osobu, bilo u javnoj ili privatnoj sferi djelovanja, da najboljem interesu

¹⁷⁷ *Ibid.*

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 130), str. 165

¹⁸⁰ *Ibid.*

¹⁸¹ U Republici Hrvatskoj na snazi od 1. kolovoza 2010. godine, NN 1/2010

¹⁸² <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelji-i-socijalna-politika/obitelj-12037/konvencija-o-pravima-djeteta-12038/12038>, 6. srpnja 2022.

¹⁸³ Obiteljski zakon (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, 103/15, 98/19).

¹⁸⁴ *Ibid.*

¹⁸⁵ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 130), str. 167.

¹⁸⁶ *Ibid.*

djeteta dadu prednost, bez obzira na to donosi li se formalna ili neformalna odluka, a države se obvezuju da kroz zakonodavne i upravne mjere tom načelu dadu važnost.¹⁸⁷

Pojam najbolji interes djeteta podrazumijeva trostruki koncept: a) materijalnog prava (u smislu da će njegovo pravo biti poštovano osobito u slučaju sukoba s pravima drugih subjekata), a države ga moraju primjenjivati neposredno; b) temeljnog interpretativnog načela (u slučaju zakonskih ili pravnih praznina); c) postupovnog prava (kad u sudskom ili upravnom postupku treba donijeti odluku u odnosu na dijete ili skupinu djece općenito, postupak odlučivanja mora uzeti u obzir evaluaciju mogućih odluka prema prosudbi njihovih pozitivnih i negativnih učinaka na dijete).¹⁸⁸ U obiteljskome pravu interes djeteta može imati značenje ključnog načina rješavanja konfliktnih situacija, posebice između roditelja i djece ili pak šire – općeg načela prema kojemu svi subjekti trebaju postupati kad je riječ o zaštiti nekog djetetovog prava.¹⁸⁹ Nadalje, interes djeteta je neodređen, ali odrediv pojam koji u svakom pojedinom slučaju zahtijeva da se prepozna neka određena potreba djeteta i da se na najbolji mogući način zadovolji.¹⁹⁰ Određivanje interesa djeteta vrlo je složeno i osjetljivo pitanje.¹⁹¹ Odrediti što je u konkretnom slučaju interes djeteta znači proniknuti u srž svakog djeteta i okolnosti koje ga okružuju.¹⁹² Postupanje u skladu s najboljim interesom djeteta značit će donošenje odluke u skladu s onim što bi dijete za sebe (i o sebi) odlučilo kad bi za to bilo sposobno.¹⁹³

U zakonodavstvu je, zahvaljujući obiteljskopravnoj teoriji sve više prisutan pojam dobrobiti djeteta.¹⁹⁴ Čini se da je on bolji, sveobuhvatniji i primjereniji pravni izraz od pojma najbolji interes djeteta.¹⁹⁵ Njime se odražava sveukupni, optimalni status djeteta u odnosu na njega samoga i druge subjekte, pa svojom širinom obuhvaća i interes djeteta.¹⁹⁶ Identificirati dobrobit djeteta koju težimo postići, znači odrediti sve okolnosti, u pravilu uvijek

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Hrabar, op. cit. (bilj. 153), str. 208.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid., str. 209.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid., str. 210.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

međuvjetovane, koje djetetu omogućuju ili uskraćuju neko od njegovih prava.¹⁹⁷ Dobrobit djeteta je *summum bonum* na individualnoj razini svakog djeteta.¹⁹⁸

Iz svega navedenog u ovom poglavlju proizlazi da su prava djece najviša vrednota i trebalo bi ih smatrati dijelom javnog poretka.¹⁹⁹ Nažalost, ugroženost djece viševrsna je i slojevita pojava.²⁰⁰ U većini slučajeva roditelji prepoznaju potrebu da svoju djecu zaštite kako od neprimjerenih postupaka državnih tijela, tako i od trećih osoba, no ponekad sami ne udovoljavaju zahtjevu da su prije svega oni pozvani skrbiti o dobrobiti svoje djece.²⁰¹ Stoga je zadaća državnih tijela da interveniraju radi zaštite djece ako su njihova prava i dobrobit ugroženi.²⁰²

4. OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA I DOBROBITI DJECE

Osim roditelja, koji su prvenstveno nadležni štiti svoju djecu, odgovornost za zaštitu djece je i na državi, naročito kad roditelji ne ispunjavaju tu zadaću.

U većini slučajeva roditelji prepoznaju potrebu da svoju djecu zaštite od neprimjerenih postupaka državnih tijela ili trećih osoba, no ponekad sami ne udovoljavaju zahtjevu da su oni prije svih pozvani skrbiti o dobrobiti svoje djece.²⁰³ Stoga je zadaća državnih tijela da interveniraju radi zaštite djece ako su njihova prava i dobrobit ugroženi.²⁰⁴ Država je u obvezi kroz različite zakonodavne i upravne mjere djetetu osigurati takvu zaštitu i skrb koja je potrebna za osiguranje njegove dobrobiti, te se ratifikacijom Konvencije o pravima djeteta obvezala osigurati da institucije, službe za skrb ili zaštitu djece budu pod stručnim nadzorom.²⁰⁵

Djeca su najranjivija skupina ljudi i temelj su budućeg društva te stoga mora društvena zajednica preuzeti dio odgovornosti za brigu i skrb o djeci.²⁰⁶ Državna tijela koja brinu o djeci

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid., str. 238.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Hrabar, op. cit. (bilj. 153), str. 238.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Ibid., str. 238. – 239.

²⁰⁶ Ibid., str. 239.

su centri za socijalnu skrb, sudovi i pravobranitelj za djecu.²⁰⁷ Iako je najveća odgovornost u zaštiti djece na njihovim roditeljima, katkad roditelji nisu sposobni, nemaju dostatne roditeljske kompetencije štiti djecu od trećih osoba, ali i samih sebe.²⁰⁸ Tad se aktivira dužnost državnih tijela na postupanje, te iako je najveći fokus na centru za socijalnu skrb, sud također mora zaštititi djecu u sudskim postupcima u kojima se djeca pojavljuju kao stranke neposredno ili su tek posrednim putem uključena.²⁰⁹ Dakle, država mora intervenirati u obiteljske odnose preko nadležnih tijela kad su ugrožena djetetova prava i dobrobit, a obitelj, odnosno roditelji ne mogu samostalno ili na zadovoljavajući način skrbiti o djetetu, pa su i postupci i mjere koje poduzima država oblik pomoći djetetu, roditeljima i obitelji.²¹⁰ Izricanje mjera prema roditeljima izraz je ustavne obveze države da štiti maloljetnika.²¹¹

Zaštita obitelji od strane države podrazumijeva i zaštitu djece, a do te potrebe dolazi kad se roditelji ne pridržavaju odgovornosti, dužnosti i prava koja im pripadaju radi pravilnog odrastanja i razvoja djece.²¹² Mjere za zaštitu djece, osobito one u odnosu na osobna prava djece, moraju biti privremene naravi, kako bi se pomoglo roditeljima i obitelji da obitelj ponovno postane funkcionalna, a kod slučajeva izdvajanja djeteta da se obitelj ponovno okupi kad god je to moguće.²¹³

Mjere koje se izriču moraju odgovarati stupnju ugroženosti djetetovih prava, odnosno načelu razmjernosti.²¹⁴ To znači da su mjere kojima se zadire u obiteljski život prihvatljive ako su nužne te se njihova svrha ne može uspješno ostvariti poduzimanjem blažih mjera uključujući preventivnu pomoć, odnosno potporu obitelji.²¹⁵ Nadalje, tijelo koje provodi postupak prilikom izbora mjere prikladne za zaštitu prava i dobrobiti djeteta dužno je voditi računa da se odredi ona mjera kojom se najmanje ograničava pravo roditelja na ostvarivanje skrbi o djetetu, ako je takvom mjerom moguće zaštititi prava i dobrobit djeteta.²¹⁶

U ponekim slučajevima izricanjem mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta na neprimjeren se način zadire u pravo na poštovanje i obiteljskoga života, pa valja dodatni oprez pridati činjenici moguće povrede ovoga prava i njezinoj ravnoteži s dužnošću zaštite osobito djeteta,

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ *Ibid.*

²¹¹ *Ibid.*

²¹² *Ibid.*, str. 241.

²¹³ *Ibid.*

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ Obiteljski zakon (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20).

²¹⁶ *Ibid.*

jer izricanjem mjere ne samo da se sužava roditeljsko pravo kao subjektivno građansko pravo, već se ograničava i djetetovo pravo na život s roditeljima i pravo na poštovanje obiteljskoga života.²¹⁷

Izriekom je propisano pravo djeteta da sudjeluju u postupcima za izricanje mjera za zaštitu djece i da izrazi svoje mišljenje.²¹⁸ U sudskim postupcima u kojima se izriču neke od mjera iz nadležnosti suda, dijete će imati posebnog skrbnika.²¹⁹ Ipak, pravo sudjelovanja djeteta moguće je tek uz zadovoljenje kumulativnog uvjeta (sposobnosti shvaćanja značenja i pravnih posljedica tih radnji i djetetovu dob, tj. navršениh 14 godina).²²⁰

Mjere koje se izriču odnose se na roditelje, no one koje su u nadležnosti CZSS-a mogu se izreći i osobama kojima je povjerena svakodnevna skrb o djetetu.²²¹ Po logici stvari, mjera se ne bi mogla izreći pravnoj osobi kojoj je privremeno povjerena skrb o djetetu, već samo fizičkoj osobi.²²² S druge pak strane, upitno je ima li smisla tu mjeru izricati osobama koje nisu roditelji odnosno srodnici djeteta, pa čak i ako je riječ i o baki/djedu, teti, ujaku i drugima. U slučaju njihova neodgovarajućeg ponašanja primjerenije je djetetu odabrati skrbnika.²²³

Prilikom odabira mjere valja poštovati načelo zakonitosti, jer u protivnom postoji mogućnost da, kao u mnogim slučajevima Europski sud za ljudska prava odluči da je došlo do povrede roditeljeva prava.²²⁴

Mjere koje se izriču za zaštitu djece istodobno ograničavaju roditelja u njegovoj gotovo neograničenoj roditeljskoj skrbi.²²⁵ Izriču se ili kao pomoć i prevencija ili kao represija, ovisno o stupnju nastale ugroze djetetovih prava i dobrobiti.²²⁶ Mjere koje se u nadležnosti centra za socijalnu skrb odnose se na ugrozu osobnih prava djeteta, dok one u nadležnosti suda obuhvaćaju teže oblike ugroza osobnih prava djeteta i ugrozu imovinskih prava.²²⁷ Načelo zakonitosti i razmjernosti zahtijeva da se izrekne ona mjera koja odgovara stupnju

²¹⁷ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 241. – 242.

²¹⁸ *Ibid.*, str. 243.

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ *Ibid.*, str. 244.

²²¹ *Ibid.*

²²² *Ibid.*

²²³ *Ibid.*

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ *Ibid.*

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ *Ibid.*

ugroženosti djetetovih prava i dobrobiti, tako da sukcesivno izricanje nije prihvatljivo.²²⁸ Zato je važno da stručna procjena djetetova statusa bude uputa i odgovor na to koju je mjeru potrebno izreći.²²⁹ Ponekad konkretna obitelj i roditelji nisu bili u fokusu interesa centra za socijalnu skrb, te se odjednom pokaže da je potrebno odmah reagirati strožom mjerom. Ponekad CZSS procijeni da je potrebno izricati nove, strože mjere u odnosu na prethodne, no ne treba ostaviti predugo vrijeme za procjenjivanje, jer to može biti u suprotnosti s osnovnim ciljem izricanja mjera, a to je zaštita djeteta.²³⁰

ObZ navodi na razini općenitosti pretpostavke za određivanje svih mjera.²³¹ Temeljno pravilo je da se mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta određuju na temelju stručne procjene ako se utvrdi da je došlo do povrede djetetovih prava i dobrobiti ili da su prava, dobrobit i razvoj djeteta ugroženi.²³² Prava djeteta smatraju se ugroženima ako je skrb o djetetu neodgovarajuća ili ako dijete ima psihosocijalne poteškoće koje se očituju kroz ponašanje, emocionalne, školske i druge probleme u djetetovu odrastanju ili ako postoji vjerojatnost da će do toga doći.²³³

Načelo zakonitosti podrazumijeva da je svaka od mjera definirana pretpostavkama za njihovu primjenu, ovlaštenicima za pokretanje mjere, vremenom na koje se izriče i sadržajem odluke.²³⁴

Što se tiče statističkih podataka oko izdavanja mjera, podaci nadležnog ministarstva govore u prilog tome da se blaže mjere izriču najčešće, a teže rjeđe.²³⁵ Tako je u 2019. godini izrečeno 1413 upozorenja na pogreške i propuste, 2709 mjera stručne pomoći i potpore, 1131 mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora, 250 žurnih mjera izdvajanja.²³⁶

No, jednako tako u praksi kombiniraju i izriču se prvo one lakše mjere, pa potom one teže. To je posebno razvidno u zanimljivom primjeru iz prakse koji govori o slučaju kojim se dijete privremeno povjerava na skrb udomiteljskoj obitelji u trajanju od 30 dana.²³⁷ Tijekom trajanja

²²⁸ *Ibid.*, str. 244. – 245.

²²⁹ *Ibid.*, str. 245.

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ *Ibid.*, str. 246.

²³² *Ibid.*

²³³ *Ibid.*

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ *Ibid.*, str. 241.

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2016PuGzObB60A2?HighlightQuery=%c5%beurna+mjera+izdvajanja+i+smje%c5%a1taja+djeteta+izvan+obitelji>, 26. kolovoza 2022.

mjere dopušteno je roditeljima ostvarivanje osobnih odnosa djetetom i to jednom mjesečno u trajanju od jednog sata, u prostorijama CZSS pod nadzorom stručne djelatnice.²³⁸ U konkretnom slučaju, već je izrečena mjera nadzora nad roditeljskom skrbi u pogledu njihovog malodobnog sina od strane CZSS-a.²³⁹ Također, CZSS Čakovec je donio rješenje kojim se protustrankama (djetetovim roditeljima) izriče žurna mjera izdvajanja i smještaja malodobnog djeteta izvan obitelji, te mu se priznaje pravo na uslugu privremenog smještaja u udomiteljsku obitelj.²⁴⁰ Nadalje, sud prvog stupnja je utvrdio da je od interesa za dobrobit, prvenstveno za život i zdravlje malodobnog djeteta, da se isto privremeno povjeri u udomiteljsku obitelj, a da njegovim roditeljima, odrede susreti i druženja jednom mjesečno u prostorijama CZSS Čakovec, uz nazočnost stručnog djelatnika, u trajanju od sat vremena.²⁴¹ Županijski sud u Puli tu odluku suda prvog stupnja smatra ispravnom i zakonitom navodeći potonje obrazloženje.²⁴² Naime, Obiteljskim zakonom propisano je da će sud u izvanparničnom postupku rješenjem roditelju oduzeti pravo na stanovanje s djetetom te će svakodnevnu skrb o djetetu povjeriti drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi ako na temelju obiteljske procjene CZSS djetetu ostankom ili povratkom u obitelj prijeti opasnost za život, zdravlje i razvoj.²⁴³ Kako je u postupku nesporno utvrđeno da je malodobni sin prethodno bio žurno izdvojen iz biološke obitelji rješenjem CZSS-a Čakovec, te da iz priložene dokumentacije proizlazi da je kod malodobnog djeteta došlo do frakture desne natkoljenice i utvrđena su još dva hematoma na glavi, a Županijska bolnica u Čakovcu je o istima obavijestila MUP, radi nejasnog mehanizma nastanka ozljede, dok je iz iskaza druge protustranke (majke djeteta) razvidno da se ista slaže da se dijete privremeno povjeri na skrb udomiteljskoj obitelji, to je sud prvog stupnja pravilno odlučio kada je malodobno dijete privremeno povjerio udomiteljskoj obitelji.²⁴⁴ Navedeno iz razloga što se radi o djetetu u dobi od svega 5 mjeseci, koje je potpuno ovisno o tuđoj brizi i njezi, a s obzirom na nastale ozljede, ne može dobiti potrebnu njegu i skrb u primarnoj biološkoj obitelji.²⁴⁵ Pritom je sud prvog stupnja pravilno ocijenio i ambulantni nalaz pedijatra iz kojeg je razvidno da je dijete bilo dehidrirano, upadljivo mirno i uplašeno, te da je dan prije navodno povraćao u tri navrata, za što roditelji, ovdje protustranke - nisu smatrali potrebnim potražiti liječničku pomoć, pri

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Ibid.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Ibid.

čemu prva protustranka (otac) od sebe otklanja svaku odgovornost, navodeći da se za dijete brine majka (druga protustranka), koja je po vlastitom iskazu bolesna, iscrpljena, spava joj se i nema energije, pri čemu protustranke nisu pokazale žaljenje, niti brigu za malodobnog sina, a niti su pokazali bilo kakvu samokritičnost vezanu uz njegovo zdravstveno stanje i frakturu noge, iz kojeg ponašanja je sud opravdano zaključio da postoji osnovana opasnost za život i zdravlje djeteta u primarnoj obitelji.²⁴⁶ Također, sud prvog stupnja je pravilno odredio i susrete i druženja jednom mjesečno u prostorijama CZSS Čakovec, uz nazočnost stručnog djelatnika, obzirom da se sa takvim načinom ostvarivanja osobnih odnosa sa malodobnim sinom majka u cijelosti suglasila, a otac je bio pasivan tijekom postupka, pa se sada ne može dovesti u povoljniju poziciju niti predlaganjem novih dokaza saslušanjem djelatnice CZSS Čakovec, a osobito ne kraj činjenice da su njegovi žalbeni navodi osporeni u cijelosti u odgovoru na žalbu predlagatelja.²⁴⁷

4.1. Mjere u nadležnosti centra za socijalnu skrb

4.1.1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji

Žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji donosi CZSS na prijedlog roditelja ili djeteta ako postoji neposredna i nedvojbeno opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta ostankom u obiteljskom okruženju, te se dijete privremeno smješta kod druge osobe, udomiteljske obitelji, ustanove socijalne skrbi ili druge fizičke ili pravne osobe.²⁴⁸ Mjeru se može provesti uz pomoć policije koja bi trebala osigurati provedbu mjere, jer se može očekivati opresija roditelja u odnosu na oduzimanje djeteta.²⁴⁹ U ovoj su mjeri prisutne dvije okolnosti: fizičko izdvajanje i odluka o privremenom smještaju djeteta, što znači da se na tu osobu privremeno prebacuje skrb o djetetu.²⁵⁰ CZSS može donijeti rješenje o izdvajanju djeteta.²⁵¹ U roku od daljnjih 72 sata mora otproviti pisano rješenje osobi na koju se odnosi te izvanparničnom sudu dostaviti prijedlog o privremenom povjeravanju skrbi trećoj osobi.²⁵² Mjera se izriče najdulje na 15 dana, no ako je sud propustio donijeti rješenje, a život, zdravlje

²⁴⁶ *Ibid.*

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 247.

²⁴⁹ *Ibid.*

²⁵⁰ *Ibid.*

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² *Ibid.*

ili dobrobit djeteta su i dalje ugroženi, CZSS može produjiti mjeru za još najviše osam dana.²⁵³

Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u 2019. godini (Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2019. godini) zabilježeno je 250 slučajeva izricanja žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.²⁵⁴ U 2020. godini zabilježeno je 207 slučajeva izricanja žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.²⁵⁵ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini izrečeno je 359 žurnih mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.²⁵⁶

4.1.2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu

Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu blaža je mjera i njome CZSS nastoji roditeljima ukazati na njihove postupke koji ne udovoljavaju valjanom odgoju i razvoju djeteta.²⁵⁷ Karakteristika je da se pogreške i propusti događaju jednom ili rijetko uz blaže posljedice za dijete.²⁵⁸ Riječ je o blažem poremećaju odgojnih funkcija roditelja, pa mjera nije vremenski ograničena, već se jednokratnim izricanjem nastoji roditelje osnažiti u njihovoj roditeljskoj funkciji.²⁵⁹ Roditelje se može uputiti u različite programe iz pedagoško-psiholoških i medicinskih znanja.²⁶⁰ S obzirom na neinvazivnost mjere, CZSS prije njezina izricanja sastavlja zapisnik o savjetovanju koje je proveo s roditeljima.²⁶¹

Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u 2019. godini (Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2019. godini) zabilježeno je 1413 slučajeva izricanja mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o

²⁵³ *Ibid.*
²⁵⁴

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

²⁵⁵
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>, 1. rujna 2022.

²⁵⁶
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

²⁵⁷ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 247.

²⁵⁸ *Ibid.*

²⁵⁹ *Ibid.*

²⁶⁰ *Ibid.*

²⁶¹ *Ibid.*

djetetu.²⁶² U 2020. godini zabilježeno je 1519 slučajeva izricanja mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁶³ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini izrečeno je 1240 mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁶⁴

4.1.3. Stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu

Stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu izriče se roditeljima koji ne mogu samostalno ostvarivati roditeljsku skrb u potpunosti ili samo u odnosu na neke sadržaje, a razvoj djeteta, ali ne i život i zdravlje, jest ugrožen bez obzira na to postoje li zapreke na strani roditelja ili djeteta.²⁶⁵ Mogućnost je roditelje uputiti na liječenje ili u zdravstvene, obrazovne ili psihosocijalne programe, a dijete se može uputiti na smještaj u dom za djecu ili udomiteljsku obitelj na ograničeno vrijeme.²⁶⁶ U roku od 30 dana izrađuje se individualni plan i program provođenja mjere s obzirom na vrstu stručne pomoći koja je zbog zapreka potrebna.²⁶⁷ Mjera se izriče na vrijeme od 6 do 12 mjeseci, a može se i produžiti.²⁶⁸ CZSS će imenovati voditelja mjere i sastaviti, uz suradnju roditelja i djeteta, plan i program provođenja mjere.²⁶⁹ Neispunjenjem svrhe izrečene mjere kad roditelji nisu bili suradljivi ili napredak nije postignut, nadležnost za zaštitu djeteta prebacuje se na sud koji će odrediti drugu mjeru.²⁷⁰ Inače je obveza CZSS-a pratiti obiteljske prilike nakon prestanka mjere stručne pomoći, bez obzira na to na koje je vrijeme ona izrečena.²⁷¹

Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u 2019. godini (Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2019. godini) zabilježeno je

²⁶²

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

²⁶³

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>, 1. rujna 2022.

²⁶⁴

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%20C4%8Dko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

²⁶⁵ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 247.

²⁶⁶ *Ibid.*, str. 247.- 248.

²⁶⁷ *Ibid.*, str. 248.

²⁶⁸ *Ibid.*

²⁶⁹ *Ibid.*

²⁷⁰ *Ibid.*

²⁷¹ *Ibid.*

2709 slučajeva izricanja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁷² U 2020. godini zabilježeno je 2389 slučajeva izricanja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁷³ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini izrečeno je 2699 mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁷⁴

4.1.4. Intenzivna stručna pomoć i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu namijenjena je za slučaj ozbiljno ugrožena djetetova razvoja, ali ne iza slučaj ako je život i zdravlje djeteta ugroženo.²⁷⁵ No, da bi se mjera izrekla na strani roditelja treba postojati: spremnost i sposobnost promjene ponašanja u kraćem vremenu, te spremnost poštovati jasne upute za njihovo ponašanje i omogućiti nesmetan nadzor nad skrbi djeteta.²⁷⁶ Smisao mjere je pomoć roditeljima kroz nadzor, moguće upućivanje roditelja na liječenje i druge programe.²⁷⁷ Mjera se izriče na vrijeme od tri do šest mjeseci, a moguće ju je ponoviti najduže do godine dana, ako se uoče pomaci na strani roditelja i napredak kod djeteta.²⁷⁸ I kod ove mjere je zakonodavac uspostavio dužnost praćenja obiteljskih prilika nakon prestanka mjere.²⁷⁹

Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u 2019. godini (Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2019. godini) zabilježen je 1131 slučaj izricanja mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.²⁸⁰ U 2020. godini zabilježeno je 1032 slučaja izricanja mjere intenzivne stručne

²⁷²

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

²⁷³

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>, 1. rujna 2022.

²⁷⁴

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20RH%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

²⁷⁵ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 248.

²⁷⁶ *Ibid.*

²⁷⁷ *Ibid.*

²⁷⁸ *Ibid.*, str. 248.-249.

²⁷⁹ *Ibid.*, str. 249.

²⁸⁰

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.²⁸¹ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini izrečeno je 1380 mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.²⁸²

Iz navedenih statističkih podataka može se zaključiti da je i u 2019., 2020. te 2021. godini otprilike izrečen sličan broj istih mjera. U sve tri godine najviše puta je izricana mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu. Odmah zatim slijedi izricanje mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu. Nadalje, slijedi izricanje mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu te na posljednjem mjestu dolazi izricanje žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji (i to sa oko izrečenih dvjestotinjak mjera, dok je ostalih mjera izrečenih u preko tisuću slučajeva).

U slučaju iz prakse Županijskog suda u Splitu, kao drugostupanjskog suda, spominje se izricanje mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁸³ Iako se u konkretnom slučaju radi o odbijanju žalbe kao neosnovane te potvrđivanju rješenja Općinskog suda u Sesvetama koje se odnosi na ostvarivanje osobnih odnosa roditelja sa djetetom i njegovo uzdržavanje (točnije, predmet postupka je određivanje privremene mjere o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i o ostvarivanju osobnih odnosa maloljetnog djeteta s majkom, kao i određivanje privremene mjere radi uzdržavanja), u ovom slučaju spominje se da je i roditeljima CZSS izrekao mjeru obiteljskoppravne zaštite upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.²⁸⁴

²⁸¹

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnie%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>, 1. rujna 2022.

²⁸²

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnie%20statisti%C4%8Dko%20izvije%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

²⁸³

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020StGzObB819A2?HighlightQuery=Upozorenje+na+pogre%5%a1ke+i+propuste+u+ostvarivanju+skrbi+o+djetetu>, 28. kolovoza 2022.

²⁸⁴ Ibid.

4.2. Mjere u nadležnosti suda

U nadležnosti suda u izvanparničnom postupku su mjere koje su odgovor na teže propuste roditelja u skrbi i odgoju djeteta.²⁸⁵ Izvanparnični postupak u kojem se odlučuje o mjerama za zaštitu djece manje je fleksibilan od parničnog postupka i ostavlja više slobode sudu glede vođenja postupka i komunikacije sa sudionicima istog.²⁸⁶ Glede pokretanja sudskog postupka (prijedlogom) za sve su mjere ovlašteni: CZSS, roditelj i dijete, a u slučaju djeteta s problemima u ponašanju i lišenja prava na roditeljsku skrb još i državni odvjetnik za mladež.²⁸⁷

Primjer iz prakse govori o lišenju prava na roditeljsku skrb.²⁸⁸ Tako Županijski sud u Splitu potvrđuje odluku o lišenju roditeljske skrbi roditeljima maloljetnog djeteta koju je izrekao prvostupanjski sud navodeći kako je mjera oduzimanja roditeljske skrbi posljednja mjera usmjerena prema zaštiti interesa djeteta, i to kada su sve druge aktivnosti i mjere svih nadležnih tijela te roditelja iscrpljene tako da se dovodi do zaključka da roditelji doista ne izvršavaju sadržaj roditeljske skrbi koji su dužni izvršavati.²⁸⁹ Navodi se i objašnjenje prvostupanjskog suda zašto je donio tu odluku.²⁹⁰ Ono glasi: prvostupanjski je sud po provedenom postupku u bitnome utvrdio da je maloljetni L. oduzet majci odmah po rođenju i da od tada živi u udomiteljskoj obitelji, da se radi o djetetu koje je u trećoj godini života koje ne viđa i ne poznaje svoje roditelje, da protustranke od rođenja djeteta nisu održavale redovne kontakte sa djetetom niti su uspostavili bliži emotivni kontakt sa djetetom, da se nisu interesirali za zdravstvene probleme djeteta, da su roditelji čitavo vrijeme od rođenja maloljetnog djeteta mijenjali adresu ili živjeli na različitim adresama, da majka maloljetnog djeteta nije željela dati svoju adresu Centru za socijalnu skrb Č. zbog čega nije poznato gdje bi uopće dijete sa roditeljima moglo živjeti, da kod susreta roditelja i djeteta 17. kolovoza 2018. nije bilo nikakvih emocija, sreće i zadovoljstva jer majka do tada dijete nije vidjela 4 mjeseca, a otac 10 mjeseci, da roditelji tada nisu uopće pokušali stupiti u kontakt sa djetetom, da nisu pokazali interes za dijete, da nisu pitali za njegovo zdravstveno stanje, da su hladni i nezainteresirani, te da kod njih ne postoji razvijen roditeljski instinkt, niti želja za

²⁸⁵ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 249.

²⁸⁶ Aras, S., Rešetar, B., „Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta“, *Pravni fakultet Osijek*, 2014., str. 23.

²⁸⁷ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 249.

²⁸⁸ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE714B293S2019P2D20190627?HighlightQuery=li%5c5%a1enje+prava+n+a+roditeljsku+skrb>, 28. kolovoza 2022.

²⁸⁹ *Ibid.*

²⁹⁰ *Ibid.*

komunikacijom sa djetetom.²⁹¹ Temeljem iznesenih činjeničnih utvrđenja prvostupanjski je sud smatrao da su u konkretnom slučaju ispunjene opće pretpostavke kao i posebne pretpostavke ObZ-a za lišenje protustranaka roditeljske skrbi.²⁹² S navedenim činjeničnim utvrđenjima i pravnim zaključcima prvostupanjskog suda suglasan je i žalbeni sud objašnjavajući da je lišenje prava na roditeljsku skrb najdrastičnija obiteljskoppravna mjera koja se može izreći roditelju radi zaštite djetetovih osobnih interesa i prava.²⁹³ Smisao izricanja te mjere je potpuno onemogućavanje roditelja u njegovoj skrbi za dijete zbog štetnih postupaka i ona se izriče kao nužnost i potreba zaštite djetetovih najboljih interesa.²⁹⁴ Svrha i opravdanje mjere oduzimanja roditeljske skrbi jednom roditelju zahtijeva potrebu i nužnost zaštite dobrobiti i interesa djeteta.²⁹⁵ Lišenje prava na roditeljsku skrb nije i ne može biti sankcija roditelju, nego se roditelj toga prava lišava da bi se zaštitio interes djeteta, a u konkretnom slučaju, i prema shvaćanju ovoga suda, taj interes bit će najbolje zaštićen ako se roditelje liši prava na roditeljsku skrb, jer iz rezultata provedenih dokaza proizlazi da roditelji ne sudjeluju u izvršavanju roditeljske skrbi niti u jednom segmentu, ne održavaju kontakte s djetetom, ne pokazuju interes i brigu za dijete i njegove potrebe, hladni su i nezainteresirani, te kod njih ne postoji razvijen roditeljski instinkt, niti posvećenost djetetu.²⁹⁶ Mjera oduzimanja roditeljske skrbi je posljednja mjera usmjerena prema zaštiti interesa djeteta, i to kada su sve druge aktivnosti i mjere svih nadležnih tijela te roditelja iscrpljene tako da se dovodi do zaključka da roditelji doista ne izvršavaju sadržaj roditeljske skrbi koji su dužni izvršavati, a kako je to u ovom slučaju i ostvareno, pravilno je prvostupanjski sud prihvatio prijedlog predlagatelja za lišenje protustranaka prava na roditeljsku skrb u odnosu na maloljetno dijete stranaka.²⁹⁷

4.2.1. Privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

Pretpostavke za izricanje ove mjere su dvojake, odnosno odnose se na dvije situacije.²⁹⁸ Prva je situacija kad je dijete od strane CZSS-a žurno izdvojeno iz obitelji i privremeno smješteno

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ *Ibid.*

²⁹⁴ *Ibid.*

²⁹⁵ *Ibid.*

²⁹⁶ *Ibid.*

²⁹⁷ *Ibid.*

²⁹⁸ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 249

izvan obitelji jer je postojala opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta.²⁹⁹ U toj je situaciji postojala obveza suradnje CZSS-a i suda tako da sud u roku od deset dana od dana pokretanja postupka odluči o prijedlogu CZSS-a.³⁰⁰ Njihova suradnja vidljiva je kroz stručnu procjenu ugroženosti djeteta koju izrađuje tim u centru, te kroz prijedlog gdje dijete smjestiti.³⁰¹ Stručna procjena mora biti priložena prijedlogu kad postupak pokreće CZSS, a izrađena na poziv suda u roku od osam dana kad su postupak inicirale druge osobe.³⁰² Druga pretpostavka za izricanje ove mjere jesu svi drugi slučajevi kad postoji opasnost za život i zdravlje djeteta, u tijeku je obiteljska procjena i planiranje koju mjeru izreći, no ne može se čekati rezultat obiteljske stručne anamneze.³⁰³ Ponešto je zbunjujuće razdvajanje ove mjere prema centru za socijalnu skrb i prema sudu, te bi bilo kudikamo jasnije da je ova mjera predviđena kao mješovita, ali jedinstvena mjera.³⁰⁴ O tome gdje će dijete biti smješteno odlučit će sud prema prijedlogu CZSS-a, jer je CZSS tijelo nadležno za udomiteljstvo i institucionalni smještaj.³⁰⁵ Ako su prijedlog privremenog povjeravanja djeteta inicirali roditelj ili dijete CZSS će po pozivu suda izraditi procjenu ugroženosti djeteta.³⁰⁶ Odlučujući o smještaju, sud mora po služenoj dužnosti odlučiti i o ostvarivanju osobnih odnosa roditelja s djetetom, nadzoru ili zabrani osobnih odnosa, ovisno o okolnostima slučaja.³⁰⁷ Ova mjera može trajati najdulje 30 dana, a zbog posebno opravdanih razloga može se produljiti za još 30 dana.³⁰⁸ Roditelji imaju ostale sadržaje roditeljske skrbi, osim prava na stanovanje s djetetom.³⁰⁹

Prema podacima nadležnog ministarstva u 2019. godini zabilježeno je privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji u 404 slučaja.³¹⁰ U 2020. godini zabilježeno je privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji u 346 slučaja.³¹¹ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini zabilježeno

²⁹⁹ *Ibid.*

³⁰⁰ *Ibid.*

³⁰¹ *Ibid.*

³⁰² *Ibid.*

³⁰³ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 250.

³⁰⁴ *Ibid.*

³⁰⁵ *Ibid.*

³⁰⁶ *Ibid.*

³⁰⁷ *Ibid.*

³⁰⁸ *Ibid.*

³⁰⁹ *Ibid.*

³¹⁰

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³¹¹

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

je privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji u 483 slučaja.³¹²

4.2.2. Zabrana približavanja djetetu

Zakon ne navodi razloge za određivanje ove mjere, no valja pretpostaviti da je riječ o neprimjerenom ponašanju roditelja ili određenih srodnika odnosno djetetu bliskih osoba, prema djetetu koje u njega izazivaju negativne osjećaje čime ugrožavaju djetetovu sigurnost i razvoj.³¹³ Ova se mjera izriče kad osoba dijete uznemirava na nekoliko načina, pa se odnosi na: zabranu fizičkog približavanja djetetu i to na određenim mjestima (primjerice dolazak pred školu, na mjesto treninga i sl.) ili na određenoj udaljenosti (izraženoj metrički), zatim na drugačije oblike uznemiravanja kroz uspostavljanje veze s djetetom (telefonski pozivi, poruke, paketi, e-mail, društvene mreže i dr.), te na uhođenje.³¹⁴ ObZ ne propisuje rok na koji se izriče ova zabrana, niti definira pojmove neovlaštenog približavanja i uznemiravanja.³¹⁵ Međutim, time je ostavljeno dovoljno prostora sudu za procjenu, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, uznemirava li određeno ponašanje članova obitelji dijete u toj mjeri da je potrebno izreći ovu zabranu, odnosno, je li blizina nekog od članova obitelji za dijete nepoželjna i štetna, kao i za procjenu roka na koji bi trebalo izreći tu mjeru.³¹⁶ Osobe kojima se mjera može izreći su: roditelj, baka, djed, sestra, brat, polusestra, polubrat, drugi član obitelji koji ne stanuje s djetetom (npr. teta, ujak, stric) te druge osobe koje su bile član obitelji (npr. bivši očuh ili maćeha).³¹⁷ Sud o pokretanju postupka obavještava onu osobu koja nije pokrenula postupak, a očito joj prijeti izricanje ove mjere.³¹⁸ Sud mora donijeti rješenje odmah, najkasnije u roku od 15 dana od pokretanja postupka.³¹⁹ Glede dostave rješenja o zabrani približavanja djetetu ObZ nije najprecizniji.³²⁰ Valjalo bi zaključiti da ga mora dostaviti osobi koja je pokrenula postupak, CZSS-u i osobi na koju se zabrani odnosi, te

³¹²

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnie%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

³¹³ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 250.

³¹⁴ *Ibid.*

³¹⁵ Aras, S., Rešetar, B., „Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta“, *Pravni fakultet Osijek, 2014.*, str. 166.

³¹⁶ *Ibid.*

³¹⁷ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 250.

³¹⁸ *Ibid.*, str. 251.

³¹⁹ *Ibid.*

³²⁰ *Ibid.*

policiji (koja provjerava ostvarivanje ove mjere), a eksplicite je navedena dužnost dostave rješenja odgojno-obrazovnoj instituciji.³²¹

Prema podacima nadležnog ministarstva u 2019. godini zabilježena je zabrana približavanja djetetu u 30 slučajeva.³²² U 2020. godini zabilježena je zabrana približavanja djetetu u 42 slučaja.³²³ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini zabilježena je zabrana približavanja djetetu u 43 slučaja.³²⁴

4.2.3. Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

Sve se mjere izriču s namjerom poboljšanja obiteljske situacije i promjene roditeljske skrbi, te moraju po načelu razmjernosti odgovoriti na ugroženu dobrobit djeteta.³²⁵ No, ponekad izostane rezultat, pa ako navedene mjere nisu pomogle u poboljšanju roditeljskih kompetencija moguće je izreći mjeru oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu.³²⁶ Zakonske su pretpostavke za njezino izricanje: da je djetetu ostankom u obitelji i povratkom u nju, a po procjeni CZSS ugrožen život, zdravlje i razvoj, ili da se nisu dogodile planirane promjene u obitelji kroz prethodne mjere.³²⁷ Sadržaj ove mjere dvojak je te se odnosi na izdvajanje djeteta iz obitelji i njegov smještaj kod neke druge osobe.³²⁸ Drugi dio mjere (povjeravanje djeteta) nužan je, jer se izdvajanjem djeteta rješava samo dio problema.³²⁹ Dijete ne smije ostati nezbrinuto i bez određivanja tko će o djetetu u budućnosti, premda privremeno, skrbiti.³³⁰ Osoba kojoj se dijete povjerava može biti druga fizička osoba, udomiteljska obitelj ili ustanova socijalne skrbi (dom za djecu), a koja je dužna prijaviti djetetovo boravište.³³¹ U ovom izvanparničnom postupku CZSS, ne

³²¹ *Ibid.*

³²²

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³²³

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³²⁴

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%20C4%8Dko%20izvje%20C5%A1%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

³²⁵ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 251.

³²⁶ *Ibid.*

³²⁷ Obiteljski zakon (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20).

³²⁸ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 251.

³²⁹ *Ibid.*

³³⁰ *Ibid.*

³³¹ *Ibid.*

samo da može pokrenuti postupak, što se u praksi najčešće i događa, već predlaže najprimjereniju osobu za smještaj i povjeravanje djeteta, dostavlja sudu obiteljsku procjenu, individualne planove i završna izvješća iz prethodno izrečenih mjera, a ako on nije pokrenuo postupak (već dijete ili drugi roditelj), onda to čini na poziv suda i to u roku od osam dana od primitka zahtjeva te dostavlja i prijedlog o smještaju djeteta.³³² Izricanjem ove mjere roditelju se oduzima pravo, ne samo da dijete s njim stanuje, već i da svakodnevno skrbi o djetetu.³³³ Sud će u rješenju odlučiti i o osobnim odnosima, nadzoru nad njihovim ostvarivanjem ili zabrani osobnih odnosa, te o uzdržavanju djeteta ako ga zatraži poseban skrbnik djeteta ili CZSS.³³⁴ Osim toga, rješenje može sadržavati i upućivanje roditelja ili djeteta na odgovarajuće liječenje i uključivanje u psihosocijalne, obrazovne i zdravstvene programe.³³⁵

Neke pojedinosti u odnosu na trajanje mjere su neusklađene.³³⁶ Naime, obiteljska procjena CZSS-a može govoriti o slaboj vjerojatnosti povratka djeteta u obitelj, očito zbog ozbiljnih razloga na strani roditelja, pa ObZ nalaže CZSS-u i sudu da vode računa da povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu i smještaj budu trajnije naravi.³³⁷ Pitanje je je li svrhovito ovu mjeru izricati, odnosno što konkretno znači trajnija narav smještaja, kad se mjera određuje u trajanju do godine dana, uz mogućnost produljenja još godinu dana.³³⁸ Čini se da je dragocjeno vrijeme u razvoju djeteta izgubljeno, jer se tada može pokrenuti postupak radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta ili postupak radi lišenja prava na roditeljsku skrb.³³⁹ Prije isteka mjere CZSS mora podnijeti sudu završno izvješće.³⁴⁰

Svaka mjera izriče se u skladu s načelom *rebus sic stantibus*.³⁴¹ U odnosu na ovu mjeru moguće je za vrijeme njezina trajanja izmjena odnosno njezino ukidanje.³⁴² Dođe li do promjene kod roditelja u smislu poboljšanja njihovih roditeljskih kompetencija, zauzimajući se za pravo na poštovanje njihovih života i djeteta, i roditelja, moguće je da sud ukine mjeru.³⁴³ Za odluku suda je potrebna stručna, obiteljska procjena koju izrađuje CZSS.³⁴⁴

³³² Ibid.

³³³ Ibid.

³³⁴ Hrabar, op. cit. (bilj. 153), str. 251. – 252.

³³⁵ Ibid., str. 252.

³³⁶ Ibid.

³³⁷ Ibid.

³³⁸ Ibid.

³³⁹ Ibid.

³⁴⁰ Ibid.

³⁴¹ Ibid.

³⁴² Ibid.

³⁴³ Ibid.

³⁴⁴ Ibid.

Slično ovomu, ObZ ovlašćuje sud da nakon šest mjeseci od njezina određivanja, ako postoji vjerojatnost da mjera neće polučiti svrhu, mjeru ukine i roditelja liši prava na roditeljsku skrb.³⁴⁵ Isto tako, moguće je sudsko rješenje i izmijeniti.³⁴⁶ Izmjena smjera na promjenu djetetova smještaja ili osobe kojoj je povjerena svakodnevna skrb o djetetu, a donošenje novog rješenja je u nadležnosti centra za socijalnu skrb.³⁴⁷ Premda su stručna znanja CZSS-a u ovome slučaju relevantna, čini se da bi primjerenije bilo da je propisana dužnost CZSS-a da o tome izvijesti sud, a ne da upravno rješenje zamijeni (i izmijeni) sudsko rješenje.³⁴⁸ Situacija jest žurna (primjerice osoba kod koje je dijete smješteno je umrla), CZSS donosi rješenje, a u roku od 72 sata od donošenja rješenja obavještava sud o promjeni smještaja i skrbi o djetetu.³⁴⁹ Zakonski je izričaj nejasan, jer kad CZSS obavještava sud o učinjenom, ObZ ga obvezuje da uz prijedlog za izmjenu rješenja sudu dostavi i svoje rješenje.³⁵⁰ Rješenja se utrostručuju, što sigurno ne pridonosi pravnoj sigurnosti.³⁵¹ Naime, zbunjujuće je što je, nakon sudskog rješenja o smještaju djeteta, centar za socijalnu skrb donio rješenje o izmjeni sudskog rješenja, smjestio dijete na novu adresu te sudu predlaže donošenje novog rješenja.³⁵² Potankosti svakodnevne skrbi o djetetu u odnosu na osobu i instituciju kojoj je povjerena svakodnevna skrb o djetetu uređene su provedbenim propisima (osobito su važni Pravilnik o načinu i postupku obiteljske procjene za obavljanje udomiteljstva i Pravilnik o stambenim uvjetima za obavljanje udomiteljstva).³⁵³

Tijekom boravka djeteta postoji obveza suradnje dvaju centara za socijalnu skrb (djetetovog novog boravišta i onoga roditelja) u smislu nadziranja primjerenosti skrbi, pružanja potpore djetetu, pomoći roditeljima u uklanjanju uzroka.³⁵⁴ Dužnost je CZSS-a izraditi izvješće o djetetu i roditelju trideset dana prije isteka mjere uz sugestiju sudu da se dijete vrati u obitelj, mjera produlji još godinu dana ili roditelja liši prava na roditeljsku skrb.³⁵⁵

³⁴⁵ Ibid.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ Ibid.

³⁴⁸ Ibid., str. 252. – 253.

³⁴⁹ Ibid., str. 253.

³⁵⁰ Ibid.

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Ibid.

³⁵³ Ibid.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ Ibid.

Prema podacima nadležnog ministarstva u 2019. godini zabilježeno je oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu u 719 slučajeva.³⁵⁶ U 2020. godini zabilježeno je oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu u 654 slučaja.³⁵⁷ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini zabilježeno je oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu u 633 slučaja.³⁵⁸

4.2.4. Povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

Ova mjera je specifična zbog toga što je to jedina mjera koju sud izriče prema djetetu, a ne prema roditelju.³⁵⁹ Da bi ta mjera bila izrečena potrebno je da dijete ugrožava svoja prava i interese, te prava i interese članova obitelji ili drugih osoba.³⁶⁰ Na strani roditelja postoji zanemarivanje odgoja djeteta ili nemogućnost valjana odgoja, a prethodne, blaže mjere ne mogu imati učinka.³⁶¹ Uz pomoć stručne procjene i prijedloga za smještaj djeteta od strane centra za socijalnu skrb (i rezultata multidisciplinarnog dijagnostičkog postupka) sud će dijete povjeriti ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji tijekom vikenda, u poludnevnom ili cjelodnevnom boravku.³⁶² Raznovrsne se mogućnosti suda u vezi s ovom mjerom.³⁶³ Tako on može odlučiti o uključivanju djeteta u odgovarajuće liječenje, psihosocijalne i druge programe, te o uzdržavanju djeteta, odredit će osobne odnose roditelja s djetetom, njihov nadzor ili zabranu, a može i mjeru ukinuti prije njezina isteka, ako prestanu postojati razlozi za njezinu primjenu.³⁶⁴ Mjera se izriče na vrijeme od godine dana, a može se i produljiti.³⁶⁵

³⁵⁶

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³⁵⁷

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³⁵⁸

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202021%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

³⁵⁹ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 253.

³⁶⁰ Obiteljski zakon (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20).

³⁶¹ *Ibid.*

³⁶² Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 253.

³⁶³ *Ibid.*

³⁶⁴ *Ibid.*, str. 253. – 254.

³⁶⁵ *Ibid.*, str. 254.

Obveza je revizije mjere odnosno njezinih učinaka pa je CZSS dužan sudu podnijeti završno izvješće o djetetu najkasnije 30 dana prije isteka roka na koji je mjera određena.³⁶⁶

Prema podacima nadležnog ministarstva u 2019. godini zabilježeno je povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, ustanovi socijalne skrbi i udomiteljskoj obitelji u 121 slučaju.³⁶⁷ U 2020. godini zabilježeno je povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, ustanovi socijalne skrbi i udomiteljskoj obitelji u 72 slučaja.³⁶⁸ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini zabilježeno je povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, ustanovi socijalne skrbi i udomiteljskoj obitelji u 83 slučaja.³⁶⁹

4.2.5. Lišenje roditeljske skrbi

Najteža mjera koja se izriče prema roditeljima kojom se potpuno onemogućava roditelje u njihovoj skrbi za dijete zbog vrlo štetnih postupaka i ponašanja.³⁷⁰ Odluka o lišenju prava na roditeljsku skrb može se odnositi na jednog ili oba roditelja, a njome roditelj može biti u potpunosti ograničen u roditeljskoj skrbi za pojedino dijete ili svu djecu.³⁷¹ ObZ navodi dvije skupine pretpostavaka zbog kojih se roditelje može lišiti prava na roditeljsku skrb, premda način na koji je to napisano nije najlogičniji.³⁷² Riječ je o zloporabi ili grubom kršenju roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava, te dodatno poimence navedenim okolnostima: napuštanje djeteta, izloženost djeteta obiteljskom nasilju odraslih članova obitelji, nepoštivanje prethodno izrečenih mjera, nemogućnost povratka djeteta u obitelj nakon provedene mjere, kaznena djela na štetu svojega djeteta za koja je roditelj pravomoćno osuđen, te teške mentalne nesposobnosti roditelja koje utječu na nemogućnost odgoja i štete dobrobiti djeteta.³⁷³ CZSS je dužan uz prijedlog za lišenje prava na roditeljsku skrb dostaviti

³⁶⁶ Ibid.

³⁶⁷

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnie%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³⁶⁸

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnie%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

³⁶⁹

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnie%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

³⁷⁰ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 254.

³⁷¹ Ibid.

³⁷² Ibid.

³⁷³ Obiteljski zakon (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20).

izvješće i procjenu razloga na kojim temelji svoj prijedlog.³⁷⁴ Ako je postupak inicirao državni odvjetnik on mora priložiti prijedlogu pravomoćnu presudu koja je dokaz o roditeljevoj kaznenoj odgovornosti.³⁷⁵ Ako su postupak pokrenule druge osobe CZSS se pojavljuje kao pomoćno tijelo suda i dužan je u roku od osam dana po pozivu suda izraditi i dostaviti izvješće i procjenu.³⁷⁶

Sud ima ovlast u postupku lišenja prava na roditeljsku skrb odrediti mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi, ako je roditelj odsutan i nepoznatog boravišta.³⁷⁷ Drugi razlog koji se navodi za mirovanje, a to je spriječenost iz objektivnih razloga dulje vrijeme ostvarivati roditeljsku skrb, teško bi se mogao povezati sa smislom lišenja prava na roditeljsku skrb i njegovog privremenog mirovanja.³⁷⁸

Roditeljske skrbi se roditelja lišava na neodređeno vrijeme.³⁷⁹ Neobično je što ObZ omogućuje da se osobni odnosi djeteta s roditeljem koji je lišen prava na roditeljsku skrb ostvaruju, premda je riječ o iznimno teškim oblicima lošeg ponašanja roditelja prema djetetu.³⁸⁰ Naprotiv, premda roditelj pravomoćnošću sudskog rješenja gubi sva prava iz roditeljske skrbi, ipak ga se sankcionira i dodatno- obvezom da pridonosi za uzdržavanje djeteta, sve dok dijete ne bude posvojeno, uz već izrečenu sumnju glede ovlasti posebnog skrbnika (ili CZSS-a) da to u ime djeteta zahtijeva.³⁸¹

Dode li do promjene, znatnijeg poboljšanja roditeljskog ponašanja i uvjeta za pravilno podizanje djeteta (npr. uspješno se izliječio od alkoholizma, zaposlio se i odgovorno se ponaša i sl.), tj. ako su prestali razlozi zbog kojih je bio lišen, roditeljska skrb mu se može u istom postupku vratiti.³⁸² No, ako u međuvremenu dijete bude posvojeno, njegov zahtjev za vraćanjem roditeljske skrbi, neutemeljen je, jer roditeljska skrb prestaje posvojenjem djeteta.³⁸³ Vraćanje roditeljske skrbi može zatražiti roditelj koji je bio lišen, dijete ili CZSS.³⁸⁴ Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u 2019.

³⁷⁴ Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 254. – 255.

³⁷⁵ *Ibid.*, str. 255.

³⁷⁶ *Ibid.*

³⁷⁷ *Ibid.*

³⁷⁸ *Ibid.*

³⁷⁹ *Ibid.*

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ *Ibid.*

³⁸² *Ibid.*

³⁸³ *Ibid.*

³⁸⁴ *Ibid.*

godini je roditeljska skrb vraćena roditeljima u tri slučaja.³⁸⁵ Ukupno je lišeno 279 roditelja (samo jedan roditelj i to otac u 58 slučajeva, samo majka u 41 slučaju, oba roditelja u 179 slučajeva, druga osoba u 1 slučaju), a riječ je o ukupno 400 djece, najčešće u dobi između 7 i 14 godina (njih 179).³⁸⁶

Pravomoćno rješenje suda o lišenju prava na roditeljsku skrb upisuje se u maticu rođenih roditelja i djeteta.³⁸⁷ Usljedi li nakon nekog vremena vraćanje roditeljske skrbi, ono se dostavlja matičaru radi upisa.³⁸⁸ Nakon punoljetnosti djeteta podaci o lišenju prava na roditeljsku skrb ne iskazuju se na ispravama iz matice rođenih djeteta, kako bi se zaštitila njegova privatnost.³⁸⁹ Naprotiv, za roditelja se podatak evidentira u očevidniku osoba koje su lišene prava na roditeljsku skrb.³⁹⁰

Učinci sudske odluke o lišenju prava na roditeljsku skrb višestruki su.³⁹¹ Roditelj koji je pravomoćnom odlukom suda lišen skrbi nad djetetom, više nema pravnu osnovu obavljati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi, osim dužnosti uzdržavanja (koja nominalno nije dio sadržaja roditeljske skrbi) i iznimno, osobnih odnosa s djetetom.³⁹² Dakle, pravni mu poredak zabranjuje i onemogućava ga da skrbi o zdravlju i životu svojeg djeteta, da ga štiti od drugih osoba, da ga odgaja, skrbi o obrazovanju, da ga zastupa ili upravlja njegovom imovinom.³⁹³ Daljnje su, neposredne posljedice lišenja prava na roditeljsku skrb što se ne traži pristanak takvog roditelja na posvojenje njegova djeteta, a dijete čija su oba roditelja lišeni prava na roditeljsku skrb smatra se maloljetnikom bez roditeljski skrbi, pa se obvezno stavlja pod skrbništvo.³⁹⁴ Posredne posljedice lišenja prava na roditeljsku skrb ogledaju se u statusu takvog roditelja.³⁹⁵ On ne može posvojiti tuđe dijete, a ne može biti imenovan ni skrbnikom nekoj drugoj osobi.³⁹⁶

Kao jamstvo potpune zaštite djeteta i pravne sigurnosti propisano je da se pravomoćno rješenje upisuje kao zabilježba u zemljišnim knjigama ako dijete ima nekretninu, kako bi se

³⁸⁵ Ibid.

³⁸⁶ Ibid.

³⁸⁷ Ibid.

³⁸⁸ Ibid.

³⁸⁹ Ibid., str. 255. – 256.

³⁹⁰ Ibid., str. 256.

³⁹¹ Ibid.

³⁹² Ibid.

³⁹³ Ibid.

³⁹⁴ Ibid.

³⁹⁵ Ibid.

³⁹⁶ Ibid.

onemogućilo da roditelj lišen roditeljske skrbi njome raspolaže bez pravnog titulusa.³⁹⁷ Ta zabilješka upozorava treće osobe da roditelj više ne zastupa dijete (što je bitno kod prodaje djetetove imovine) i da bi pravni posao mogao biti ništav.³⁹⁸

Prema podacima nadležnog ministarstva u 2019. godini zabilježeno je lišenje prava na roditeljsku skrb u 237 slučajeva.³⁹⁹ U 2020. godini zabilježeno je lišenje prava na roditeljsku skrb u 228 slučajeva.⁴⁰⁰ Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2021. godini zabilježeno je lišenje prava na roditeljsku skrb u 218 slučajeva.⁴⁰¹

Kao i kod mjera koje izriče centar za socijalnu skrb, i ovdje je vidljivo da su iste mjere izricane sličan broj puta u 2019., 2020. te 2021. godini. Oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu je najčešće izricana mjera. Zatim slijedi mjera privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji. Iza nje dolazi izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, potom povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, ustanovi socijalne skrbi i udomiteljskoj obitelji te konačno, kao najmanje izricana mjera, mjera zabrane približavanja djetetu.

4.3. Mjere za zaštitu imovinskih prava i interesa djeteta

Budući da roditeljskoj skrbi pripada i dužnosti pravo roditelja da upravljaju imovinom svog maloljetnog djeteta moguće su zloporabe roditeljskih ovlasti u vezi s imovinom djeteta, pa ako roditelji svojim postupcima ugrožavaju tu imovinu, potrebno ju je zaštititi izricanjem odgovarajućih mjera.⁴⁰² Dvije mjere koje služe za zaštitu djetetove imovine, a izriče ih sud u

³⁹⁷ Ibid.

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

⁴⁰⁰

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>, 1. rujna 2022.

⁴⁰¹

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, 19. listopada 2022.

⁴⁰² Hrabar, *op. cit.* (bilj. 153), str. 256.

izvanparničnom postupku su lišavanje prava na upravljanje imovinom i zastupanje djeteta u imovinskim stvarima te mjere osiguranja na imovini roditelja.⁴⁰³

5. ZAKLJUČAK

Kada roditelji ne ispunjavaju svoju dužnost da štite djecu od drugih osoba ili sami zanemaruju ili zlorabljavaju roditeljske dužnosti, državi je dopušteno intervenirati u obiteljske odnose. Svrha izricanja mjera jest da se riješi problem i uspostavi skladno stanje u obitelji, odnosno u odnosima između roditelja i djece. U teoriji su mjere detaljno regulirane, no pitanje je kako se provode i kakva je njihova učinkovitost u praksi. Da li je realno očekivati da se nakon problema u obitelji izricanjem mjera stanje popravi ili jednom narušeni obiteljski odnosi ostaju trajno narušeni? To ovisi o mnogo čimbenika kao što su: adekvatnost same mjere koja je izrečena, kvaliteta njezinog provođenja, učinci tj. rezultati koje se njome postižu, okolnosti zbog kojih je uopće došlo do izricanja mjere odnosno mogućnost ispravljanja takvih okolnosti, volja i želja za suradnjom roditelja i djece prilikom izricanja i provođenja mjera, pomoć i potpora stručnih ustanova obiteljima i sl.

Tijekom istraživanja materijala za ovu temu, smatrala sam zanimljivom usporedbu hrvatskog uređenja mjera sa talijanskom pravnom regulacijom mjera. Tako je istaknuto da je autorično provedeno istraživanje pokazalo da se obiteljskoppravna rješenja ponuđena u talijanskom i hrvatskom pravu načelno podudaraju, premda se domaći propisi doimaju potpunijim.⁴⁰⁴ S tim u vezi, isticalo se da su prava djeteta u hrvatskom obiteljskom pravu iscrpnije i suvremenije normirana.⁴⁰⁵ De facto, hrvatski je zakonodavac pokazao bolju spremnost u preuzimanju univerzalnih načela što ih nudi Konvencija o pravima djeteta.⁴⁰⁶ Naprotiv, talijanska pravna rješenja u priličnom su zaostatku, a to ponajviše zbog inertnosti zakonodavca.⁴⁰⁷ Stoga se talijansko obiteljsko pravo (pre)često oslanja na doktrinu i sudsku praksu kako bi jamčilo djeci kvalitetnu pravnu zaštitu.⁴⁰⁸ Međutim, analizirajući mjere za zaštitu osobnih interesa djeteta, mada su iste vrlo precizno normirane u domaćem obiteljskom pravu, došlo se do zaključka da vrijedi pomno proučiti iz više aspekata talijanska obiteljskoppravna rješenja,

⁴⁰³ *Ibid.*, str. 257.

⁴⁰⁴ Aras, S., Rešetar, B., „Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta“, *Pravni fakultet Osijek*, 2014., str. 147.

⁴⁰⁵ *Ibid.*

⁴⁰⁶ *Ibid.*

⁴⁰⁷ *Ibid.*

⁴⁰⁸ *Ibid.*

unatoč tomu što se na prvi pogled čine dosta općenita.⁴⁰⁹ Preciznije, želi se istaknuti da kako bi se jamčila djetetu što bolja pravna zaštita nije uvijek nužno ponuditi detaljna rješenja: u istoj je mjeri bitna kvalitetna i primjerena primjena tih propisa u praksi.⁴¹⁰ Analizom talijanske sudske prakse, došlo se upravo do zaključka da se prilično djelotvorno provodi zaštita osobnih prava djeteta; ergo može se zaključiti da nije dostatno minuciozno normirati materiju, već je potrebna dobra provedba propisa.⁴¹¹ Također, hvalevrijedno je što talijansko pravo pri ocjenjivanju ponašanja koja štete dobrobiti djeteta uzima u obzir i potencijalnost štete.⁴¹² Takvo tumačenje ima nespornu preventivnu funkciju; a prevencija je sigurno ključ unaprjeđenja svakog pravnog sustava zaštite djeteta, pa tako i hrvatskog.⁴¹³ Nadalje, kvalifikacijom svih mjera kojima se na blaži način intervenira u odnosu roditelja i djece zbog blažih kršenja ili zlouporaba vlasti od strane roditelja nesporno ima svoje prednosti.⁴¹⁴ Korišteni izraz „oportune mjere“ ne izaziva u roditeljima averziju prema sustavu.⁴¹⁵ Štoviše, percipirane su kao mjere kojima se roditeljima želi pomoći, odnosno usmjeriti ih u ostvarivanju njihovih roditeljskih zadaća.⁴¹⁶ Naprotiv, korištenje izraza „nadzor“ ili „upozoravanje“ može izazvati kod roditelja određeno nepovjerenje, odnosno odbojnost prema pravnom sustavu.⁴¹⁷ Time je samo provođenje tih mjera otežano, odnosno manje učinkovito.⁴¹⁸ Treći razlog zbog kojeg treba razmotriti talijansko rješenje glede reguliranja predmetnih mjera jest činjenica da se nadležnost ne mijenja shodno stupnju ozbiljnosti situacije.⁴¹⁹ Konkretno, u talijanskom je pravu uvijek nadležan sud za maloljetnike, dočim uloga socijalne službe jest provođenje izrečenih mjera na temelju jasnih i striktnih uputa suda. Na taj se način postiže bolja suradnja svih tijela, odnosno jasnije je definirana uloga svakog od njih u zaštiti osobnih prava djeteta.⁴²⁰ S obzirom na činjenicu da je u delikatnom kontekstu zaštite osobnih prava i dobrobiti djece potrebno kontinuirano preispitivati i osuvremenjivati postojeća rješenja, prilikom daljnjeg unaprjeđenja hrvatskih obiteljskopравnih rješenja nije

⁴⁰⁹ Ibid.

⁴¹⁰ Ibid.

⁴¹¹ Ibid.

⁴¹² Ibid.

⁴¹³ Ibid., str 148.

⁴¹⁴ Ibid.

⁴¹⁵ Ibid.

⁴¹⁶ Ibid.

⁴¹⁷ Ibid.

⁴¹⁸ Ibid.

⁴¹⁹ Ibid.

⁴²⁰ Ibid.

naodmet osvrnuti se na navedene komentare o kvalitetnim rješenjima talijanskog obiteljskopravnog sustava.⁴²¹

Može se zaključiti da je i odgovornost CZSS prilikom izricanja i provođenja mjera velika. Iako sud izriče teže mjere, svaka od tih mjera uskraćuje roditeljima njihovu skrb za dijete ili jedan njezin dio, pa je stoga i pri takvom izricanju potreban pojačan oprez suda. Već samom činjenicom da se radi o djeci, treba biti izuzetno oprezan prilikom izricanja mjera, kako bi se zaštitio najbolji interes i dobrobit djeteta. Upravo dobrobit djeteta bi trebala biti nit vodilja koju sud i CZSS moraju poštovati kad god sudjeluju djeca u njihovim postupcima, ali i općenito kada rade s djecom.

Iako zakonska rješenja daju okvir za izricanje mjera te njihovo trajanje, vrlo je teško odrediti ih te provesti u praksi zbog postojanja velike odgovornosti za dijete kada za njih ne brinu roditelji. S jedne strane, težnja je vratiti dijete roditeljima i uspostaviti prirodan tijek odgoja djece, no s druge strane, što ako roditelji nisu ispravan izbor za odgoj djeteta. Tko je onda odgovoran za dijete? Kako pomoći takvom djetetu da sazrije u funkcionalnu osobu jednog dana i da ga ne prati stigma odvojenosti od roditelja čitavog života? Može li se ponašanje roditelja ispraviti i može li se primjerice zlostavljačima pomoći da to prestanu biti pukim izricanjem mjera? Sva su to pitanja koja na umu moraju imati i CZSS i sud prilikom određivanja mjera. Zbog navedenih razloga teško je zauzeti stav o učinkovitosti izricanja mjera. Idealno bi bilo kada bi se na probleme u obitelji reagiralo adekvatno izrečenom mjerom te bi se prilikom provođenja mjera ispravili problemi u obitelji i tada bi ponovno roditelji skrbili o djetetu bez novih poteškoća. Upravo zbog ovih razloga važno je kako prepoznati potrebu za izricanjem mjera tako i samo provođenje mjera u praksi (kako bi se postigli rezultati zamišljeni izricanjem mjera).

Kod nekih težih povreda u odnosima roditelja i djece (npr. zlostavljanje djeteta, zanemarivanje djeteta i sl.) smatram da je nemoguće ispraviti takvo ponašanje predviđenim mjerama, pa čak ni kombinacijom više mjera. U takvim slučajevima roditelji se teško mijenjaju kao osobe te bi bilo u najboljem interesu odvojiti takvo dijete od bioloških roditelja, a roditelje adekvatno kazniti. Kada je riječ o nekim lakšim povredama, manjim poteškoćama u odgoju djeteta, mjere bi bile koristan alat za saniranje povreda (uz uvjet da su kvalitetno provedene). U konkretnim slučajevima koji nastaju, često dolazi do izricanja više mjera, obično se prvo izriču one lakše, pa potom teže ako izostane rezultat do kojeg se htjelo doći

⁴²¹ Ibid.

izricanjem lakših mjera. No, ponekad je potrebno odmah reagirati težom mjerom, tj. mjerom koja u velikoj mjeri ograničava roditelje u njihovoj skrbi za dijete. Zato je potrebna dobra upućenost CZSS-a i suda u konkretan slučaj. Potrebno je odvagati sve okolnosti slučaja i izabrati mjeru koja će najbolje štititi dobrobit djeteta. Kao što je već navedeno, više čimbenika djeluje na provođenje mjera te se može dogoditi da u jednom slučaju mjera uspješno polučiti rezultate, a u drugom ista takva mjera ne postigne željeni učinak.

Zakon detaljno regulira mjere, ali pravo je pitanje kako se mjere provode u praksi. Statistika u Republici Hrvatskoj pokazuje da se neke mjere izriču češće, a neke vrlo rijetko. Vjerojatno je da CZSS i sud izriču teže mjere u malo manjem postotku od onih lakših, upravo zbog tog da ne ograničavaju roditeljsku skrb u znatnijoj mjeri. Zaključno, prilikom odluke da se izrekne mjera, ali i prilikom provođenja mjere potrebno je uvijek imati na umu što je najbolje za dijete u konkretnom slučaju.

6. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Ajduković, Marina, Laklija Maja, „Doživljaj poteškoća u radu voditelja mjera stručne pomoći roditeljima u nadležnosti centara za socijalnu skrb“, Kriminologija i socijalna integracija Vol. 22 Br. 1., Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2014.
2. Mira Alinčić; Ana Bakarić-Mihanović, Porodično pravo, Pravni fakultet u Zagrebu, 1978.
3. Mira Alinčić; Ana Bakarić-Abramović; Dubravka Hrabar; Nenad Hlača, Obiteljsko pravo, Zagreb, Birotehnika, 1994.
4. Aras Slađana, Rešetar Branka, „Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta“, Pravni fakultet Osijek, 2014.
5. Dubravka Hrabar, Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Zagreb, Narodne novine 2019.,
6. Dubravka Hrabar; Nenad Hlača; Dijana Jakovac-Lozić; Aleksandra Korać Graovac; Irena Majstorović; Anica Čulo Margaletić; Ivan Šimović, Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021.

Pravni izvori:

1. Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19)

Internetski izvori:

1. <https://informator.hr/zakoni/315344>
2. <https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/obiteljski-zakon-1998/clanak-108>
3. <https://hrcak.srce.hr/file/47602>
4. <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/konvencija-o-pravima-djeteta-12038/12038>
5. <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2016PuGzObB60A2?HighlightQuery=%c5%beurna+mjera+izdvajanja+i+smje%c5%a1taja+djeteta+izvan+obitelji>
6. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>
7. <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020StGzObB819A2?HighlightQuery=Upozorenje+na+pogre%c5%a1ke+i+propuste+u+ostvarivanju+skrbni+o+djetetu>
8. <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE714B293S2019P2D20190627?HighlightQuery=li%c5%a1enje+prava+na+ruditeljsku+skrb>